

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

PŮVOD ČERNÉ TEOLOGIE

(The Origin of the Black Theology)

Diplomová práce

Vedoucí práce:

doc. ThDr. Kamila Veverková, Th.D.

Autor práce:

Bc. Martin Kolínský

Praha 2016

Poděkování:

Rád bych chtěl vyjádřit hluboké poděkování doc. ThDr. Kamila Veverkové, Th.D. za odpovědné vedení mé diplomové práce a pomoc s tříděním materiálů. Dále bych chtěl vyjádřit vděčnost mé rodině za obětavou pomoc s kompletní korekturou celé práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci Původ černé teologie napsal samostatně pod vedením doc. ThDr. Kamily Veverkové, Th.D. a uvedl v ní všechnu použitou literaturu a jiné odborné zdroje v souladu s předpisy Univerzity Karlovy.

V Praze dne

Bc. Martin Kolínský

Anotace:

Předmětem diplomové práce Původ černé teologie je rozbor dějin křesťanství afroamerické minority v rámci fenoménu černé církve a černé teologie. První část je zaměřena na popis otroctví historického jevu v dějinách Spojených států a ustanovení černé církve. Druhá část podává rozbor emancipačního hnutí a černé teologie s přihlédnutím k významným představitelům černé komunity.

Annotation:

The goal of this thesis called The Origin of the Black Theology is to analyze the history of african-american minority in the context of the phenomenon of black church and black theology. First part of this work focuses on a description of the slavery as an historical phenomenon in the history of the United States and on the constitution of the black church. The second part deals with research of the emancipation movement with a special emphasis on the leaders of black community.

Klíčová slova:

rasismus, diskriminace, spása, spiritualita, otroctví, černá zkušenost

Key words:

racism, discrimination, salvation, spirituality, slavery, black experience

Obsah

Úvod.....	5
1. Otrokářský řád v koloniálním období Spojených států.....	7
1.1. Otroctví v Severní Americe od nezávislosti po občanskou válku.....	8
1.2. Spiritualita prvotních církví černých otroků.....	18
1.3. Vztahy otroků a majitelů plantáží.....	20
1.4. Svědectví otroků.....	20
1.5. Povstání proti otrokářům.....	21
1.6. Spor abolicionistů se zastánci otroctví.....	24
1.7. Exkurz – Anglické abolicionistické hnutí.....	27
2. Afroamerické metodistické hnutí.....	28
2.1. 2.1 Černí metodisté.....	30
3. Hnutí za abolici mezi Afroameričany.....	31
4. Občanská válka a její význam pro budoucnost.....	33
5. Booker T. Washington.....	35
6. W.E.B. Du Bois.....	37
7. Marcus Garvey.....	39
8. Exkurz - Původ letničního křesťanství.....	41
9. Boj za lidská práva a jeho vliv na formování černé teologie.....	43
10. Vznik a vývoj synkretické teologie hnutí Nation of Islam.....	45
10.1. Malcolm X (1925-1965).....	48
10.2. Dialog mezi černými teology a Nation of Islam.....	52
11. James H. Cone.....	56
12. Černá teologie v praktickém pojetí.....	59
13. Černá teologie v rámci mezinárodního ekumenického hnutí.....	61
Závěr.....	62
Seznam pramenů, odborné literatury a ostatních zdrojů.....	63
Summary.....	74

Úvod

Naším úkolem pro tuto diplomovou práci je zpracování otázky černé teologie a černé církve v afroamerickém prostředí, a to v kontextu k africkému prostředí. Směrodatným vývojem pro moji práci je časový rozsah od otrokářského systému na jihu amerických států v osmnáctém století až po fenomén černé církve ve druhé polovině dvacátého století.

Naším úkolem je přiblížit spirituální, teologické a kulturní pozadí křesťanství afroamerických protestantských církví, které není v Čechách zpracované a poukázat na unikátní věroučné projevy těchto církví z hlediska světového křesťanství.¹

Charakter diplomové práce je badatelský – teoretický s výzkumným exkursem. Tím bude postavení černých církví v rámci křesťanského spektra pravice a levice v americkém náboženském prostředí velmi aktuální a jeho vztah ke křesťanským hodnotám.

Metodikou naší práce bude historický výzkum na základě studia dokumentů významných autorů (Du Bois) a teologů (Hal Cone a Wilmore). Jako fenomény budou zkoumány hnutí, která ovlivnila černou teologii jako Nation of Islam nebo na okraji popsané rastafariánské hnutí, které zasáhlo spíše do kulturní sféry. Jako zdrojová literatura budou použita základní díla Bookera Washingtona nebo Du Boise. Výchozí období otrokářství bude zkoumáno na základě interpretace dobových dokumentů zpracovaných v esejích Du Boise. K tomuto tématu budeme také činit pokusy o hledání teologicko-biblické argumentace ve prospěch otrokářství používané často stoupenci Konfederovaných států Amerických (J. Davis a další). Zrušení otrokářství prezidentem Abrahamem Lincolnem. Reflexe odlišného vývoje otrokářství v anglických koloniích. Následná misie mezi Afroameričany žijícími v otroctví prováděná příslušníky evangelikálního misijního hnutí jako například William Wilberforce a jeho následovníků. Jako literární zdroj pro tento dějinný úsek bude slavné dílo Harriet Beecher Stoweové *Chaloupka strýčka Toma*, kterou napsala misionářka zasažená druhým velkým probuzením, které má obrovský vliv na charakter afroamerické zbožnosti dodnes. Baptisticko-evangelikální chápání víry se stala základním prvkem afroamerické zbožnosti, které vytvořilo pevný charakter černošské víry, jež mnohem později postoupila až do světa populární hudby. Jedná se o velké spojení duchovního života s hudebním projevem. Hudební vliv, který přišel skrze černou kulturu.

---

¹V českém náboženském prostředí fenomén černé teologie a černé církve reflektoval Petr Macek: Novější angloamerická teologie, Praha 2008, Kalich.

V práci chceme dokázat zásadní vliv afroamerického křesťanství na politickou a kulturní scénu Spojených států Amerických.

Stěžejním místem této práce jsou předchůdci Martina Luthera Kinga a pozdější geneze hnutí za lidská práva spojená se slavným bojkotem autobusové dopravy v segregovaném státě Alabama. V tomto tématu bychom rádi objasnili spojení nově vznikající černé teologie v období po získání rovnoprávnosti za vlády prezidenta Lyndona Johnsona. Dále poukázat na základní témata černé teologie a provést případnou komparaci ohledně podobného přístupu ve známější jihoamerické teologii osvobození. Především budeme pracovat s předním motivem řady černých teologů a to koncept černého Ježíše prosazovaného Conem a Wilmorem. Interpretována bude teologie ženskosti u J. Grant a D. Williamse. Do životních postojů Afroameričanů zasáhla černá teologie skrze různé denominace, zejména vlivné metodistické kongregace African Methodist Episcopal Church.

Jako přední denominace zakládající vlastní duchovní život na černé teologii osvobození bude popsána silně kontroverzní „*megachurch*“ z Chicaga, Trinity United Church in Christ. Vývoj této denominace bude analyzován po teologické stránce a pokusíme se vyložit její roli v rámci dějin černé teologie v USA.

Popsán bude vznik letničního křesťanství na půdě afroamerické religiozity, který měl základy v citově vypjaté zbožnosti černých baptistů. Základní historickou událostí tohoto hnutí bylo obrácení černého baptistického sboru roku 1901 na Azuza Street v Los Angeles. Nicméně již před tímto datem existovaly pentekostální skupiny v hlubokém Jihu Spojených států. Tyto skupiny se staly základem největší letniční církve v Severní Americe – *Church of God in Christ (COGIC)*, později ovlivňující *Assemblies of God* a dnes patří k největším církvím ve Spojených státech a drží si velký vliv mezi černými křesťany. Též se významně podílí na hnutí *megachurch*, které využívají i jiné denominace.

Náš výzkum se také zaměří na možné vztahy mezi jihoafrickou černou teologií osvobození a severoamerickou černou teologií s pokusem o analýzu apartheidu (otázka, zda-li byl křesťanského původu) a jeho případná komparace s rasistickými postoji segregační politiky Jima Crowea a Ku-Klux-Klanu v USA. Tato tematika by mohla dát nový rozměr otázce lidských práv v křesťanství a zaměřit se na rovinu vztahu v rámci rasové oblasti. Domníváme se, že tato otázka není ještě moc zmapovaná z důvodu silné kontroverze tematiky a „špatného svědomí“ koloniálních mocností.

Zpracována bude také vzájemná spolupráce a inspirace mezi černými teology v Jižní Africe a jejich americkými protějšky, která trvá dodnes v rámci specifické platformy teologů osvobození *EATWOT*.²

Závěrem se pokusíme nastítnit některé současné otázky černé teologie po obsazení prezidentského postu Barackem Obamou, který z prostředí černé teologie částečně duchovně vyšel.

---

²Ecumenical Association of Theologians of the Third World.

1. Otrokářský řád v koloniálním období Spojených států

Obchod s otroky začal v 15. století v portugalskou expanzí do Afriky. Rozvinul se nástupem konkvesty Nového světa Španělskem. Původní cíl zotročení indiánů neuspěl z důvodů jejich slabé tělesné konstrukce. Indiáni byli brzy nahrazeny zotročenými afričany z různých částí afrického kontinentu. V provozování tohoto hanebného, ale výnosného obchodu s otroky, který dosáhl největšího rozmachu v 18. a 19. století. Tedy v období, kdy se k obchodu s otroky zapojily také Velká Británie, Nizozemsko, Francie a Dánsko. Obchod obvykle začínal v evropských přístavech jako Liverpool, Nantes nebo Lisabon naložením zboží, které pak bylo na západním pobřeží Afriky vyměněno za otroky ukořistěné většinou africkými vládci nebo arabskými obchodníky. Od pobřeží Afriky dále do vnitrozemí byl počet otroků dále doplňován únosy obyvatel. Po plavbě do Ameriky byl živý náklad vyměněn za suroviny: kávu, kakaem nebo bavlnou. Od roku 1683 se k tomuto obchodu s lidským masem přidala i Nová Anglie (jádro pozdějších Spojených států Amerických). Zdrojem otroků pro tuto část britského impéria byly kolonie v Karibiku na ostrovech Antily a v Africe na Zlatém pobřeží (dnešní Ghana).³

Prvotním obdobím v dějinách africké diaspory byla éra otrokářského obchodu souvisejícího s prvotními koloniálními výboji v západní Africe. V počátcích sedmnáctého století. Zejména šlo o vznik kolonie Zlaté pobřeží (později Ghana), kde vznikly obchodní stanice, které navázaly obchodní styky s řadou náčelníků afrického národa Ašantů. Později vznikaly první plantáže zaměřující se na pěstování pro evropany neznámých rostlin jako bavlna nebo arašídů. První známý dovoz otroků do Severní Ameriky byl do kolonie Jamestown roku 1619.⁴ V tomto období začali být Afričané dodáváni na práce na třtinových plantážích ostrova Barbados z území dnešního Beninu a Nigérie. Roku 1662 přebírá monopol nad obchodem s otroky Nová královská africká společnost, která se zavázala dodávat každoročně na plantáže tři tisíce otroků, tento počet vzrostl na pět tisíc šest set. Roku 1698 monopol této společnosti skončil a na trh s otroky nastoupili soukromí obchodníci, kteří se ke svým živým movitostem chovaly často velmi bezohledně.⁵ Častým cílem obchodníků s otroky byla Jamajka, kde počet otroků brzy převýšil bílé obchodníky mnohonásobně. Toto společenské rozložení trvá v této ostrovní zemi dodnes. Majitelé

³ Rosino Gibellini: Teologické směry 20. století. Karmelitánské nakladatelství. Praha 2011. str.402.

⁴Ibid.

⁵Ibid:str.403.

plantáží se původně obávali nechávat otroky křtít, ale postupný nátlak různých misijních společností je donutil ke kompromisům a povolili přístup misionářů mezi otroky. Postupem času docházelo také k prvním vzpourám otroků zejména na území Jamajky. Povstání byla celá řada. Je známo, že již před rokem 1655 vznikaly skupiny uprchlých otroků, které se nazývaly Maročani. Jednalo se o uprchlé otroky, kteří po útěku osídlili hory v jamajském vnitrozemí. Tam založili svébytnou kulturu, která se vyznačovala například polygamií. Jazyk převládající mezi touto svébytnou kulturní skupinou byla ghanská akadština. Obchod s otroky na Jamajce časem klesl, ale stoupal na Severoamerickém kontinentě. Rozvojem otroctví byly zejména poznamenány Virginie a další tehdejší americké kolonie na jihu. Otroctví získalo silné postavení v ekonomickém světě kolonií evropských velmocí. Ovlivnilo i pozdější rozdělení koloniálního světa.⁶

Otroctví našlo i jakési biblické zdůvodnění. Toto zdůvodnění spadá do Starého zákona v knize Genesi, kde dojde k prokletí národa Chámova, který symbolizoval lid černé pleti. Potomci rodu Chámova musí sloužit rodu Jefetovu (Gn 9.18 – 9.27). „*Proklet buď Kenaan, ať je nejbídnějším otrokem svých bratrů!*“ Dále řekl: „*Požehnán buď Hospodin, Bůh Šémův. Ať je Kenaan jejich otrokem! Kéž Bůh Jefetovi dopřeje bydlet ve stanech Šémových. Ať je Kenaan jejich otrokem.*“ Tyto pasáže byly využívány k zotročení jakéhokoliv národa. Zákonodárné změny uskutečněné ve státě Virginia koncem sedmnáctého století bránily černým otrokům získávat prostřednictvím křtu svobodu a měly bránit i rasově smíšeným sňatkům.⁷ Někteří autoři vidí možnou inspiraci kastilskými zákony proti židovským a muslimským konvertitům z patnáctého století z časů rekonkvisty.⁸

Rady v listech Pavlových o důstojném zacházení s otroky bývaly často interpretovány jako doporučení ke zkvalitnění postavení otroků nikoliv zrušení otrokářského systému. Zejména šlo o pasáže listu Filipínským, Koloským a první Timoteovi.⁹

1.1. Otroctví v Severní Americe od nezávislosti po občanskou válku

Na počátku 18. století bylo na severoamerické půdě napočítáno více než dvacet sedm tisíc otroků z toho okolo pěti tisíc v severních koloniích a okolo dvaadvaceti tisíc v jižních koloniích. Počet otroků závratně stoupal. Otroci pracovali na plantážích bavlny, tabáku,

⁶Ibid: str. 404.

⁷Ivo Budil: Jitro Arijců: Triton, Praha 2009. str. 17.

⁸Ibid: str. 16.

⁹Ibid: str. 407.

cukrové třtiny a rýže. Otroctví bylo celoživotní a dědičné.¹⁰ Byl zakázán sexuální styk mezi otrokyní a otrokářem, ale znásilnění nebylo trestáno. Tudíž vzniká i vrstva míšenců, kteří byli nadále zotročováni. Otrokářství mělo negativní vliv na vývoj populace na africkém kontinentě. O dvě století rozkvětu otrokářského systému bylo na americký kontinent odvečeno celkem bezmála deset milionů otroků. Obchod trval v Africe nadále až do plného rozkvětu koloniálních říší, které se snažily později pod tlakem evangelikálních misionářů otroctví potlačit.¹¹ Otroctví bylo rušeno velmi postupně. Nejdřív zakázala obchodování s otroky Velká Británie, později byla následována Francií, Nizozemím a Dánskem. Největších problémů s postavením otroků došlo ve francouzské kolonii Haiti, kde povstali otroci na konci osmnáctého století, kteří svou tvrdostí a ukrutností překvapili všechny kolonizační velmoci. Haitský stát se, ale po čase ukázal jako neúspěšný. Vzpourey otroků zasáhly i území dnešních Spojených států. Otázka otroctví sehrála silnou roli v pozdějších politických polemikách o směřování a charakteru Spojených států Amerických. V tomto směru sehrály roli noviny bojovníka proti otroctví Williama R. Garrisona Freedom Journal. Ze všech regionů, do nichž se v 19. století přeneslo těžiště otrokářského hospodářství poutal jih Spojených států nejvíce pozornosti současníků i historiků. Hospodářský význam tohoto regionu, kontrast mezi otroctvím a demokratickou rétorikou první revolučně vybojované republiky novověku i bratrovražedná válka, která existenci otroctví ukončila, si zasluhuje naší pozornost pro objasnění dalšího historického vývoje. Severoamerické otroctví dále otevírá celou řadu otázek pro historiky amerického i evropského původu.

V britských koloniích mělo otroctví nezastupitelnou úlohu. Nicméně v okamžiku zahájení sporu kolonistů s britskou korunou v šedesátých letech 18. století získala na významu obhajoba přirozených lidských práv a svobod. Začaly se šířit pamflety a noviny obviňující Velkou Británii, že se pokouší severoamerické kolonisty „zotročit“. Přesto zůstalo v okamžiku revoluce otroctví legálně uznanou institucí ve všech třinácti pevninských koloniích Severní Ameriky. Mnoho britských sympatizujících liberálů bylo těžce pohoršeno. Slavný novinář a spisovatel Thomas Pane prohlásil v roce Deklarace nezávislosti 1775: „*Jak mohou Američané tak hlasitě protestovat proti svému zotročování,*

---

¹⁰Ibid: str. 403.

¹¹O tomto úseku dějiny vypovídá děj slavného románu evangelikální misionářky H. E. Becheer – Stoweové Chaloupka strýčka Toma. Byl velmi populární, ale i často kritizován pro neautentičnost a propagandistický to v duchu druhého velkého probuzení.

když sami drží v otroctví statisíce“?¹² Někteří američtí vůdci varovali, že revoluce může být ospravedlnitelná pouze tehdy pokud dojde ke zrušení otroctví. Například Benjamin Franklin podpořil britské abolicionistické hnutí gestem zakoupení medaile s obrazem otroka v poutech a nápisem: „*Nejsem člověkem a bratrem?*“ Franklin upozorňoval na ekonomická a sociální negativa obchodu s otroky. Otroctví nepřispívá k úpadku společnosti pouze mravně, ale i sociálně a hospodářsky. Roku 1755 napsal v hospodářském rozboru Observatoř: „*To, že na anglické cukerné ostrovy jsou dováženi černoši, zapříčinilo odchod bělochů, chudáci jsou zde zbaveni možnosti hledat obživu, zatímco některé rodiny získávají nezměrné bohatství, které utrácí za dovážené zboží. Děti vychovávají v nadbytku, z toho co vynakládají na živobytí, by se užívala stovka osadníků. Bělošští vlastníci otroky nepracují, ztrácejí sílu a plodnost. Otroci naproti tomu pracují přes míru a nejsou dostatečně živieni, jejich zdraví je podlomeno a více jich umírá, než se rodí, proto musí být stále dováženi noví. Děti bělochů jsou vychovány v zahálce. Práce otroků nemůže být levnější než práce svobodného muže. Je snadné ceny spočítat. Úroky v koloniích dosahují šesti až deseti procent. Otroci stojí kolem třiceti liber. Připočítejte úrok z té částky nutné k pořízení otroka, nebezpečí jeho předčasné smrti, jeho oděv i stravu, náklady v době jeho nemoci, ztráty způsobené jeho nedbalostí (která je přirozená u člověka, který ze své přičinlivosti a pečlivosti nemá zisk), náklady na dozorce, na krádeže, neboť téměř každý otrok je od přirozenosti zlodějem.*“¹³ Zde můžeme vidět dobrý příklad osvícenské ekonomie ve službách kritiky otrokářského řádu. Ve stejné době v podobném duchu vystupoval slavný skotský ekonom Adam Smith, který upozorňoval na stejné nešvary a rizika u otrokářského hospodářství.

Původní návrh *Prohlášení nezávislosti* Thomase Jeffersona šel tak daleko, že obviňoval britského krále z porušení „*nejsvětějšího práva na život a svobodu odlišného lidu tím, že podporoval obchod s otroky.*“¹⁴ Tento návrh se neujal, protože byla tato věta pod tlakem jižanských kolonií vypuštěna. Zakladatelé Spojených států se k otázce otroctví výslovně nevyjádřili v žádném dalším dokumentu. Pozitivně ani negativně. Přesto byli záhy nuceni vyřešit některé praktické problémy s otroctvím související. K velkým sporům došlo při debatě o federální ústavě, přijaté roku 1787. Zde se upravoval způsob zastupování jednotlivých států ve Sněmovně a Senátu. V Senátu je každý stát bez ohledu na svou

---

¹²Markéta Křížová: *Otroctví v Novém světě od 15. do 19. století*, Praha 2013, Nakladatelství Lidových novin, s. 230.

¹³Markéta Křížová: *Otroctví v Novém světě.*, Praha 2013, Nakladatelství Lidových novin. s. 231.

¹⁴Ibid:s. 229

velikost nebo hospodářský přínos zastupován dvěma senátory, počet zástupců ve Sněmovně reprezentantů se má určovat podle počtu obyvatel, ve smyslu plnoprávných občanů. To, ale znevýhodňovalo jižanské státy, které sice z hospodářského hlediska patřily k nejbohatším, ale počet bělochů zde trvale usazených byl ve srovnání s obyvateli severních států velmi nízký. Nakonec bylo tedy rozhodnuto zahrnout do sčítání obyvatelstva i černochoy, a to otroky i svobodné propuštěnce. , ovšem nikoli jako celé lidské bytosti. Jeden z autorů ústavy „zakladatel“ James Madison byl přesvědčen, že černoši jsou zároveň věc i člověk v závislosti na konkrétních okolnostech.¹⁵

Po vyhlášení nezávislosti se američtí představitelé postavili proti obchodu s otroky a k prvnímu prosinci 1775 byl zakázán jejich dovoz do vzbouřeneckých kolonií. I zde hrály důvody spíše hospodářské a politické než humanitární. Pro vůdce revolučních vzbouřenců se zákaz obchodu s otroky stal vhodným nástrojem jak poškodit britské obchodníky, hlavní dodavatele pracovní síly do Severní Ameriky a dát najevo svou hospodářskou nezávislost, posílit vnitřní bezpečnost země omezením cizorodé africké populace, a poukázat na podíl koruny na stigmatu otrokářství a tyranie. Bylo to jedno z gest, jimž se kolonie symbolicky zbavily autority britského panovníka. Krátce po vyhlášení nezávislosti import afrických otroků povolily jižanské státy Georgie a Jižní Karolína, jejíž ekonomika byla na otrokářství nejvíce závislá.¹⁶ Později byl dovoz otroků znova zakázán a Britové s Američany se intenzivně podíleli na jeho potírání. Během osmnáctého století byla většina pevninských kolonií v podstatě soběstačná z hlediska přirozeného přírůstu populace. Jedním z důvodů byla absence tropických nemocí. Kultivace tabáku a rýže neměla devastující dopady na zdraví černých otroků jako práce na plantážích cukrové třtiny, proto zde mohla černá populace růst počtem narozených dětí, ženy otroků měli větší šance děti počít, donosit a odchovat. Velké rozlohy plantáží umožňovaly vyhradit pozemky a obydlí pro lepší bydlení a výživu otroků. Na druhou stranu většina jižanských kolonií v této době nebyla ryze otrokářská, neboť s výjimkou Jižní Karolíny bílí osadníci černé otroky převyšovali.¹⁷

Po prvním kroku v podobě zákazu dovozu otroků se některé státy již během války za nezávislost nebo krátce po ní pokusily o úplný zákaz otroctví na svém území. V Pensylvanii, Vermontu nebo Massachusetts se ale za formulací o nezcizitelnosti lidských práv nebo rovnosti všech lidí před Bohem skrývala i skutečnost minimálního významu

---

¹⁵Ibid: s. 232

¹⁶Ibid: s. 240

¹⁷Ibid: s. 233.

otrocké práce pro ekonomiku hospodářství a především obavy z nepochopení černochoů vůči státnímu celku. Ať již ale byla jejich motivace jakákoliv do roku 1804 všechny severní státy přistoupily na určitou formu většinou pozvolného osvobození černých otroků. Ovšem v Arylazidu a Virginii byli navrhovatelé takových zákonů přehlasováni s argumenty, že osvobození otroků by vedlo k ekonomickému a sociálnímu chaosu. A mnoho majitelů se rozhodlo předejít dopadu zákonů rychlým odprodejem svých otroků do jižanských států. Tam se sice rétorika americké revoluce projevila propouštěním otroků na svobodu, entusiasmus ale rychle ochladl po zprávách o krutostech úspěšného povstání na bývalé francouzské kolonii Santo Domingo (dnešní Haiti).¹⁸ Dokonce i v severních státech se prosadily v otázce chápání otroctví konzervativní tendence. Pět z prvních sedmi amerických prezidentů (Washington, Jefferson, Disonance, Monrovie a Jackpot) vlastnilo otroky – a svobodu jim za svého života nedal nikdo z nich.¹⁹

Někteří historikové dnes obviňují zakladatele Spojených států z pokrytectví, jiní celou záležitost bagatelizují. Pravda je někde uprostřed. Jak ukázaly události pozdější doby mělo otroctví pro ekonomický vývoj amerického hospodářství i sociální situaci první poloviny devatenáctého století velký význam a jeho náhlé zpochybnění by vyvolalo všeobecný neklid, který by mladou republiku vážně oslabil. S dalekosáhlými důsledky náhlého osvobození milionů otroků se dostatečně zřetelně ukázaly o téměř sto let později po skončení občanské války. Na rozdíl od francouzské revoluce roku 1789 nebyla americká válka za nezávislost radikálním politickým převratem a vítězstvím nižších tříd. Společenské rozvrstvení zůstalo zachováno, stejně jako stávající majetkové poměry.

Názor na postavení otroků a téma černé rasy můžeme vysledovat v díle „otce zakladatele“ Spojených států Thomase Jeffersona. Jefferson, jak už jsme se dozvěděli pranýřoval britského krále za otrokářství, sám vlastnil stovky černých otroků na své rodinné plantáži Violoncello ve státě Virginii. Na dnešní dobu pohled na osobnost a povahu černochoů sepsal v historickou-přírodovědném pojednání *Notes on the State of Virginia (Poznámky o státě Virginia)*.²⁰ Zde se Jefferson vyjadřuje o černé rase z dnešního pohledu velmi nelichotivě, ale dobově podmíněně z hlediska majitele otroků. Příznačné ale bylo, že

---

¹⁸Daniela Tinková(ed.): Zrození občana: *Antologie dokumentů z Francouzské revoluce*, Praha 2015, Academia, s. 99.

¹⁹Winston Churchill: *Dějiny anglicky mluvících národů*, Praha 1999, Český spisovatel – Argo. s. 116.

²⁰Více o historii této pamětihodnosti je dostupné (27.6.2016) na webové prezentaci monticello. <https://www.monticello.org/site/jefferson>. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

zároveň vnímal otroctví jako společenský jev přispívající k úpadku mravů na straně majitelů otroků.²¹

*„Není snad to jemné odstínění směsice rudé a bílé, které svými proměnami vyjadřuje nejslabší pohnutí mysli, nadřazeno věrně stejnému, nehybnému černému závoji, skrývajícimu pocity této rasy? Přidejme k tomu jemný vlas a elegantnější rysy, které sami upřednostňují před svými, jak dosvědčuje jejich záliba v bílých ženách, podobně jako dávají orangutani černým ženám před vlastním plemenem. Bereme v úvahu vzhled u svých koní, psů a dalších domácích zvířat – proč ne u lidí? Mimo barvu, postavu vlas jsou zde další důkazy odlišnosti obou plemen. Mají méně porostu na tvářích a těle. Jejich ledviny vylučují méně a jejich póry více tekutin, což je příčinou jejich silného a nepříjemné zápachu. Zdá se, že jejich těla vyžadují méně spánku než těla bělochů. Poté, co strávil den těžkou prací se černoch nechá snadno přesvědčit, aby se až do půlnoci či ještě déle nechal opájet sebebezvýznamnější zábavou. Pro své ženy snadno vzplanou, ale láska je pro ně choutkou spíše než ušlechtilou hrou smyslů.“*²²

Tento názor je ovlivněný dobovým názorem, že podnebí části světa kde se člověk narodil má vliv na jeho charakterové a tělesné vlastnosti. Ze slavných vědců tento názor zastával botanik Carl Linné. Otroci byli majetek nezpochybnitelné hodnoty. Téma otroctví se často objevovalo jako vděčný politický motiv v novinách a letácích a zaznívalo i na půdě Kongresu a zastupitelstev jednotlivých států. Jeho odpůrci i zastánci tak byli nuceni poměrně jasně formulovat svoje stanoviska.²³

Výslovné přiznání existence otroctví zpochybňující revoluční ideály zaznělo z úst manželky budoucího druhého amerického prezidenta Abigail Adamsové v dopise z roku 1774. Adamsová upozornila na nespravedlivé odpírání svobody, když samotní Američané o ní právě bojují.

Válka za nezávislost v konečném důsledku otrokářství oslabila. Otroctví záviselo na jednotě plantážníků a bílé rasy jako celku. Americká revoluce je rozdělila na patrioty a loajalisty a přiměla obě dvě strany, aby své otroky použily proti svým protivníkům. Jako první se k černochům obrátila Británie. Černí rekruti na straně loajalistů odešli po válce většinou do Kanady a do kolonií v karibské oblasti. Mnohem více barevných vojáků, ale

---

²¹Ibid, s. 233.

²²Svatava Raková: Dějiny a současnost: Thomas Jefferson postmoderní – Hřích otce zakladatele. Dějiny a současnost. Kulturně historická revue. 23, č. 2, (2001,) s. 11-15

²³Ibid: s. 240

bojovalo na straně povstalců. Někteří bojovali z přesvědčení, jiní za příslib svobody a přidělu půdy, mnozí majitelé otroků do služby půjčovali, tak jako půjčovali své koně a finanční prostředky. Černoši bojovali ve slavných bitvách revoluční války za nezávislost, zejména u Bunker Hillu nebo u Lexingtonu.²⁴ V listopadu 1775 se Kongres rozhodl zastavit další rekrutování barevných vojáků. Důvodem byl tlak jižanských patriotů obávající se o vzrůst postavení černých otroků. Nicméně akutní nedostatek bojeschopných mužů si vynutil znovu přijímání barevného obyvatelstva do řad armády. Celkem jich bojovalo v řadách amerických jednotek okolo pěti tisíc (z celkového počtu tří set tisíc vojáků). Jestliže černí vojáci mohli v případě vítězství doufat ve vysvobození, měli také jistotu, že pokud padnou do zajetí, nebude s nimi nakládáno jako s válečnými zajatci, ale jako se vzbouřenými otroky. Na druhé straně účast v revolučních bojích podpořila sebevědomí černochoů jako jednotlivců, ale také jednoznačně identifikovatelné skupiny. Zejména v severních státech se sami černoši začali bezprostředně po skončení revoluční války ucházet o svá „*přirozená práva všech lidských bytostí*“.²⁵

Například roku 1777 skupina černochoů ve státě Massachusetts žádala o vydání zákona proti otroctví, se zdůvodněním: „*život v otroctví je horší než smrt*“. O dva roky později se devatenáct černochoů dožadovalo svobody: „*aby slovo otrok již nezaznělo v zemi, která slavně bojovala za poklad svobody*“.²⁶ Někteří z těchto individuálních bojovníků svobody dosáhli jiní ne. Záleželo na konkrétních okolnostech. V každém případě tyto iniciativy významně přispěly k prvním politickým akcím a občanskému uvědomění barevného obyvatelstva v Severní Americe.

Svobodní černoši stejně jako v koloniální době čelili různým právním omezením i diskriminacím v každodenním životě. Přesto se někteří uplatnili, aniž ovšem bylo otroctví zpochybněno jako takové. Paul Cuffee černocho z Massachusetts a stoupenec kvakerské církve, proslul jako loďař a námořník a také jako zakladatel černošské školy ve Westportu. Benjamin Banneker, matematik, astronom a filozof, pomáhal vyměřovat nové hlavní město Washington D.C..²⁷ Phyllis služka paní Susanny Wheatleyové z Bostonu, byla v roce 1761 ve věku sedmi let dopravena ze Senegalu do Ameriky. V rodině jejího pána se jí dostalo

---

²⁴Winston Churchill: Dějiny anglicky mluvících národů vol. III, Praha 1999, Česko slovenský spisovatel – Argo. s. 145.

²⁵Niall Ferguson: Britské impérium , cesta k modernímu světu, Praha 2007, Prostor. s. 103.

²⁶Ibid: s. 106.

²⁷Benjamin

Banneker. ic.galegroup.com/ic/uhic/PrimarySourcesDetailsPage/DocumentToolsPortletWindow?displayGroupName=PrimarySources&u=prof. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

určitého vzdělání. Dospívající Phyllis začala psát básně, které dokonce vycházely i tiskem. Za války verši oslavila také „*jeho excelenci generála Washingtona*“. Phyllis Wheatleyová je dodnes ikonou černého aktivismu a důkazem, že vlastním přičiněním si černé ženy mohou vybudovat své respektované postavení. Získala hodnocení předchůdkyně afroamerického hnutí za ženskou emancipaci. Méně často je zmiňováno, že Phyllis, tak jako mnoho otrokyň a propuštěnek, byla patrně milenkou, nejen hospodyně svého pána.²⁸

I po skončení revoluce zůstávalo otroctví problémem potencionálně závažným, ale neřešitelným jinak než zpochybněním celé společenské struktury Spojených států amerických. Paradox otroctví ve svobodné společnosti bylo třeba vyřešit – a řešení na sebe vzalo podobu rasových teorií. Znovu se v dílech amerických politiků a sociálních teoretiků objevuje konstatování, že lidé, ač rovni svou biologickou podstatou, se navzájem odlišují psychickým, intelektuálním a fyzickým vybavením. V rozsáhlé písemné polemice s francouzským osvícenským ekonomem Robertem Turgotem napsal John Adams v roce 1787: „*Co máme rozumět rovností? Mají snad všichni občané stejného stáří, pohlaví, vzrůstu, síla, čínorodosti, odvahy, vytrvalost, pracovitost, trpělivost, vynalézavosti, majetku, znalosti, pověst, střídmost, stálost a moudrost? Existuje či bude existovat národ, jehož jedinci by si byli rovni v přirozených či získaných kvalitách, v ctnostech, nadání a bohatství? Odpověď celého lidstva musí být záporná. Musíme si přiznat, že v každém státě jsou nerovnosti, které tam vložil Bůh a příroda, a které žádný lidský zákonodárce nemůže zrušit. Existují zde pro zákonodárce podstatné rozdíly, které mají přirozený a nevyhnutelný vliv na společnost.*“²⁹ Taková představa umožňovala skloubit rétoriku rovných práv s přetrvávající diskriminací určité skupiny obyvatelstva. Mohla spojit víru v osvícenské ideály společné rovnosti s přijetím občanského vyloučení určité skupiny obyvatelstva. Tato představa se dala aplikovat na indiánské obyvatelstvo ve Spojených státech amerických nebo na katolické Iry ve Velké Británii.

Po prvních letech od vyhlášení nezávislosti se američtí představitelé dostali k základnímu politickému principu fungování republiky, že totiž otroctví je záležitostí jednotlivých států, ne federace. Přijetí federální ústavy v roce 1787 posílilo postavení plantážnických vrstev na jihu Spojených států, neboť o většině společenských institucí rozhodovaly jednotlivé státy.

---

²⁸Phyllis

Whetley. http://www.americaslibrary.gov/jb/revolut/jb_revolut_poetslav_1.html. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

²⁹Markéta Křížová: Otroctví v Novém světě, Praha, Vyšehrad 2013. s. 231.

Tato zásada byla ovšem v praxi nerealizovatelná. V případě USA po skončení revoluce se jako zásadní otázka ukázala otázka šíření otroctví do nových částí Unie, kde zatím nemohly vzniknout plnoprávné státy. Takzvaná teritoria spravovala federální vláda. Již roku 1784 navrhl Thomas Jefferson, aby horní hranice, kam se může otroctví šířit, stal jednatřicátý stupeň severní šířky. Narazil, ale okamžitě na tvrdý odpor. V této době si totiž dělaly jednotlivé státy nároky na pásy země ležící od jejich hranice dále na západ, ale někdy také na sever. Virginie tak požadovala uznání svých nároků na ohromné prostory v okolí Velkých jezer, a virginští zastupitelé se pokoušeli zajistit pro budoucnost také možnost šíření otroctví v tomto prostoru. Spor skončil kompromisem, podle něhož se zákaz vztahoval pouze na takzvané Severozápadní teritorium – budoucí státy Indiana, Ohio, Illinois, Michigan, Wisconsin a Minnesota.³⁰

Tyto spory probíhaly v době, kdy se mohlo zdát - a připouštěli to i mnozí zastánci otrokářství, že i na jihu se otrokářská práce přestává vyplácet. Tabákové plantáže byly vyčerpané a na světovém trhu se stále více prosazoval tabák z Kuby. Klesala cena rýže i indiga.³¹ Cukrové třtině se na území pevninské Severní Ameriky nedařilo. Ale krátce na to se situace prudce změnila. Průmyslová revoluce v Anglii přinesla nové moderní stroje na spřádání a tkaní bavlny, které dramaticky snížily cenu bavlněné látky a vyvolaly poptávku po pěstování bavlníku. Tomu se dařilo i na jihu Spojených států. Výnosy však byly malé a ještě je snižoval obtížný proces oddělování semen od vláken. V polovině osmdesátých let osmnáctého století ovšem začali pěstitelé sázet nový druh bavlny, poskytující mnohem delší vlákna. Na začátku devatenáctého století mladý učitel Eli Whitney objevil mechanický vyzrňovací stroj (*cotton gin*) na parní pohon. Levné stroje nahradily práci otroků, kteří nadále bavlnu pouze pěstovali a sklízeli. Samotné efektivnější zpracování bavlny, ale nestačilo bylo zapotřebí více půdy.³²

Prvním z nových států se stala Louisiana (1812), poté Mississippi (1817). Oba státy přijaly prootrokářské ústavy. Když ale roku 1818 požádala o přijetí Missouri, stala se otázka otroctví zásadním problémem na federální úrovni. Území Missouri bylo totiž na jedné straně součástí Louisiany, kde otroctví bez zábran kvetlo, ale zároveň leželo tak vysoko na sever, že bylo pokračováním svobodných států směrem na západ. Navíc se hrálo o vliv v Kongresu.³³ Federální ústava určovala, že ve Sněmovně reprezentantů mají mít

---

³⁰(27.6.2016)http://www.americaslibrary.gov/jb/revolut/jb_revolut_poetslav_1.html

³¹Ibid:s. 250

³²Winston Churchill: Dějiny anglicky mluvících národů, svazek IV – Velké demokracie, Praha 1991, Český spisovatel – Argo, s. 104,

³³Ibid: s. 110.

jednotlivé státy zastoupení podle počtu obyvatel, v Senátu ale zájmy každého státu bez ohledu na velikost a bohatství hájila dvojice zastupitelů. Zásadní otázky federálního významu musely být odsouhlaseny oběma komorami. V roce 1819 měli ve Sněmovně reprezentantů převahu zástupci Severu vzhledem k jeho hustšímu zalidnění. Počet otrokářských i svobodných států byl však stále stejný. Zvrácení tohoto poměru ve prospěch Severu by mělo pro Jih zásadní důsledky, proto jižanští zastupitelé rozpoutali masivní kampaň za přijetí Missouri jako otrokářského státu. V reakci na jejich rezolutní požadavky na Severu posílilo hnutí žádající zrušení otroctví na celém území Spojených států. Ve velkých městech začaly vznikat po vzoru britských abolicionistických společností „korespondenční výbory“, které šířily protitrokářské pamflety a literaturu. Veřejně se scházely na organizovaných schůzích a demonstracích.³⁴

V těchto bouřlivých měsících se otevřeně zvažovala možnost rozpadu Spojených států, situaci dočasně vyřešil takzvaný missourský kompromis. Do Unie byly přijaty dva státy, otrokářská Missouri a svobodný Maine, do té doby součást Massachusetts. Zároveň byla stanovena hranice třicátého šestého stupně severní šířky jako mez, za kterou se nesmí otroctví šířit.³⁵

Rasismus sice vytvářel iluzi rovnosti všech bělochů, rozdíly v bohatství a politickém vlivu – založené téměř bez výjimky na vlastnictví plantáží a otroků – byly nicméně nepřehlédnutelné a pohrdavý pohled na „bílou chátru“ nezastíraný.

Na přelomu osmnáctého a devatenáctého století žilo na území spojených států sedm set padesát tisíc černých otroků, téměř devadesát procent na jihu, k tomu šedesát tisíc svobodných barevných roztroušených po celé zemi. Rozmach pěstování bavlny vyvolal značnou poptávku po černošské pracovní síle. Tento zájem a také zákaz dovozu otroků do země, vedl k prudkému stoupání jejich ceny. Je pravda, že přes dlouhé a nechráněné pobřeží USA se až do začátku občanské války každoročně pašovaly tisíce černochoů z Afriky a Karibiku, přestože pro roce 1820 byl obchod s otroky považován za pirátství a tedy trestán smrtí. Odhady ilegálního importu během první poloviny devatenáctého století kolísají mezi čtvrt a jedním milionem lidí.³⁶

Nutnost lépe pečovat o černošské rodiny, a především o černé matky se brzy odrazila v kupních registrech a v pojednání o plantážním hospodářství. V koloniální době to, že žena je v plodném věku, spíše snižovalo její cenu, vzhledem k riziku, které sebou neslo každé

---

³⁴Ibid: s. 239.

³⁵Ibid: s.116.

³⁶Ibid. s. 242.

těhotenství, i k ušlému zisku v době péče o potomka bezprostředně po narození. S ohlášeným koncem obchodu s otroky byl tento postoj radikálně přehodnocen. Majitelé nadále nebránili kazatelům misijních církví, aby černochoy oddávali, byť tato manželství neměla právní platnost. Ulevovali rodičkám v práci a poskytovali jim základní lékařskou péči. Práce na bavlníkových plantážích byla náročná na čas, neničila otroky tolik jako obdělávání cukrové třtiny. Mohli se zapojit celé rodiny, ženy, děti i staří lidé.³⁷

Z hlediska práva se postavení černochoů na americkém Jihu v půlstoletí před občanskou válkou nijak výrazně nelišilo od postavení černochoů v kterékoli z plantážních kolonií. Otroek nemohl hájit své zájmy u soudu a nemohl u soudu svědčit, jen proti jinému otrokovi. Nemohl uzavírat smlouvy, včetně manželského sňatku. Z násilnění otrokyně bylo trestáno jen tehdy, když se jednalo o „poškození“ cizího majetku. Přesto se od poloviny devatenáctého století objevovaly návrhy zákonů, které měly ochraňovat životy otroků a zajistit jim minimální životní standard, zásadní a plnou pravomoc majitele nad životem a smrtí otroka oslabit nemohly. Nicméně zákon a denní praxe se mohly zásadně lišit. V klidných dobách si otroci dokázali vymanévrovat poměrně značný prostor pro sebe – mimo jiné i díky lepší znalosti jazyka a kultury svých pánů. Péče o novou generaci otroků urychlovala kreolizaci černochoů v USA a oslabování africké tradice. Rodinné zázemí, možnost žít ve společných chýších a trávit volný čas pohromadě poskytovalo otrokům jistotu a činilo břemeno otroctví snesitelnějším, byť zároveň dávalo majitelům do ruky další možnosti, jak si vynucovat jejich spolupráci – hrozba rozprodeje zůstávala mementem každé otrocké rodiny.³⁸

Protestantské církve a sekty po celé devatenácté století projevovaly zájem o christianizaci černochoů a následně jejich – byť limitované začlenění do komunity křesťanů, lidských bytostí spasených obětí Ježíše Krista. Otázka významu křesťanství pro černochoy v první polovině devatenáctého století je v historické literatuře často diskutována. Zdůrazňuje se samozřejmě, že kazatelé přesvědčovali otroky, aby pokorně přijímali své bezvýznamné postavení v pozemském světě výměnou za věčnou blaženost. Mnozí z bílých kazatelů na americkém Jihu sami vlastnili otroky. Nicméně křesťanské obřady poskytovali černochoům dostatečný prostor pro vlastní kreativitu. Pokud černoši mohli sami volit, hlásili se k neortodoxním společenstvím, jako byla církev metodistická nebo baptistická, spíše než k církvím konzervativním a bohatým. Právě nestandardní církve a sekty měly také ve svých řadách nejvíce černých kazatelů, kteří na černé věřící přenášeli dynamiku

---

³⁷Ibid: s. 117.

³⁸ George B. Tindal, David E. Shi: Dějiny spojených států amerických , Praha 1996, s.85.

náboženského prožitku. Bílí svědkové často kritizovali okázalou horlivost černých účastníků mší, jejich výkřiky a pláč, ale také tanec. Právě možnost dát takto najevo své city byla pro otroky zásadní. Černí věřící sami určovali jak budou prožívat zjevenou pravdu. A jestliže v kostelech určených primárně pro bílé museli zaujmout podřadná místa, v ryze černošských kostelech se jim dostávalo iluze duchovní rovnosti. Za další důkaz toho, že otroci drželi svůj duchovní život v pevných rukou, může posloužit rozkvět pověrečných praktik na Jihu. Čarodějové byli téměř vždy černé pleti, jejich klientela se ovšem rekrutovala ze všech sociálních i rasových skupin.³⁹⁴⁰

---

³⁹Markéta Křížová: *Otroctví v Novém světě od 15. do 19. století*, Nakladatelství Lidových novin, Praha 2013. s. 246.

⁴⁰Vladimír Klíma, Václav Kubica, Alois Wokoun: *Safari za africkou kulturou*, Praha 1983. Práce. s. 115.

1.2. Spiritualita prvotních církví černých otroků

První kamenný černošský sbor byl založen ve městě Savannah ve státě Georgia roku 1775. Díky misionářským aktivitám baptistického hnutí snažícího se o obrácení původně pohanských otroků z afrického kontinentu na víru znovuzrozených křesťanů. Zakladatelem sboru byl otrok George Leile (1750-1820), který přijal křesťanství v revivalistické podobě charismatického baptismu. Začal kázat na plantážích pro otroky svého pána. Později mu rodina jeho pána udělila svobodu a založil s dalšími černými konvertity první samostatný sbor, jehož se stal i prvním pastorem.⁴¹ Budova *First African Baptist Church* se nachází na okraji starého Savannah – těsně vedle říčního přístavu, kam připlouvali i lodě v jejichž útrobách leželi utlačovaní černí otroci.⁴² Dnes tento sbor, s budovou z roku 1852, slouží jako památník a memento otrokářské etapy historie Spojených států. Zároveň je němým svědkem etapy prvního velkého probuzení podníceného weslyánskou misií a baptistickými denominacemi, které vtiskly teologickou strukturou „hřích-milost-obrácení“ spirituální tvář církevnímu životu afroamerické komunity. Nabídka spásy přístupná tady a teď v jakékoliv životní situaci vyvolala nadšenou vlnu příchodu emocionálních a extatických bohoslužeb mezi utlačované masy černých otroků.⁴³ Černoši se začali ve větším počtu připojovat ke kongregacím revivalistické, evangelikální orientace, nejčastěji ke zmíněným baptistům a zakládat i svoje vlastní. Černí křesťané se naučili specificky vykládat křesťanskou zvěst v kontextu konkrétní situace a k ústřednímu tématu jejich života, k bolesti z tíživého údělu, k touze po útěše, po svobodě a spravedlnosti. Z této adaptace Bible vyrostla nesčetná kázání v černých církvích a sborech a zformoval se z ní nejvlivnější prvek afroamerického křesťanství – spirituál.⁴⁴ Texty těchto písní hovoří o biblických postavách skrze ně vyjadřují pocity a vidění světa v kontextu životní situace černých křesťanů. Nejslavnějšími písněmi se staly *Didn't My Lord Deliver Daniel, Go Down Moses, Roll Jordan Roll, Nobody Knows My Troubles, It's Me, Oh Lord, Oh Freedom, Go Telling On The Mountains*

---

⁴¹Martin C. Putna: *Obrazy z kulturních dějin americké religiozity*, Praha 2010. Vyšehrad. s. 122.

⁴²Prezentace této kongregace je dostupná na webových stránkách: (27.6.2016)

<http://firstafricanbc.com/>.

Sbor je stále aktivním místem duchovního života s nabídkou průvodcovské služby a různých historických akcí. *first baptist church* . <http://firstafricanbc.com/>.. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

⁴³Ibid: s. 123.

⁴⁴Ibid: s. 123.

a další a naplnily emocionální a spirituální složku duchovního života černých probuzeneckých denominací po celém Jihu Spojených států.⁴⁵

Někdy se tyto texty vykládají jako metafory fyzického osvobození a jako průhledné alegorie: „Jordán“ pak znamená řeku Ohio, rozhraničující otrokářské státy podle Mason-Dixovy linie, „nebe“ svobodný sever, „smrt“ útěk z otroctví. Určitě to je jeden z rozměrů textů. Pouze alegorické a politické čtení nevyjadřuje vše. Svoboda fyzická a svoboda duchovní, spravedlnost na tomto světě a onom světě, útěcha plynoucí z pozemských věcí a dále ze spásy duše v moci Ježíše Krista se v těchto textech nevyklučují, ale vzájemně prolínají a potvrzují. Navíc texty mnohých spirituálů se nevztahují k budoucnosti, ale k situaci člověka, který cítí svou bolest a slabost a proto volá po projevu Boží síly skrze modlitby, bohoslužby nebo duchovní prožitek. Tato teologie je typická pro duchovní svět černých církvi a používána v hermeneutice černé teologie dodnes.⁴⁶

Vzestup černých intelektuálů na scéně univerzit Spojených států přinesl sběratelský zájem o publikování spirituálu a interpretaci jejich kulturního a myšlenkového bohatství. Afroamerický vydavatel a spisovatel James Weldon Johnson (1871-1938) v knize *The Autobiography of an Ex-Colored Man* přinesl spirituály do světa poezie, románů a jazzové hudby kulturního období dvacátých let zvaného Harlemská renesance. Předtím uctil krásu a vznešenost spirituálů ve slavné eseji *Souls of Black Folk* slavný zakladatel Národní asociace na podporu barevného lidu W.E.B. Du Boise, který v nich viděl pozůstatek africké spirituality a folkloru uniklý ničivému zotročování. Díky Johnsonovu literárnímu umu spirituály překročily hranice černé komunity a pevninské Severní Ameriky.⁴⁷ K jejich popularitě přispěla srozumitelná a strhující hudební složka. Ovlivnily muzikální tvorbu takových hudebních velikánů jako George Gershwin v jeho slavných skladbách jazzové symfonie *Rhapsody in Blue* a opeře *Porgy and Bess*.⁴⁸ K obrovské hudební popularitě nepochybně přispělo i angažování velkých osobností uměleckého světa afroamerické kultury jako bojovníka za lidská práva Paula Robesona. Texty s poselstvími černých otroků vyslanými spirituály zapadaly do nejrůznějších společenských kontextů napříč světem a sehrály role „bojových“ písní občanských, lidskoprávních a politických hnutí. Spirituál později překročil žánrové oblasti a stal se základem nových hudebních žánrů jako soulu a

---

⁴⁵(27.6.2016):youtube gospel. <https://www.youtube.com/watch?v=aaKf6P2nhKg>. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

⁴⁶Petr Macek: Novější angloamerická teologie: Praha 2008, Kalich. s. 206.

⁴⁷Ibid: s. 125.

⁴⁸Anna Hostomská: Opera – průvodce operní tvorbou, Praha 1962, Státní hudební vydavatelství. s. 323.

později hip-hopu. V současnosti ovlivňuje odkaz spirituálu hudební produkci mnoha zpěváků a hudebních skupin napříč žánry a rasovému původu.⁴⁹

---

⁴⁹(26.6.2016)<https://www.youtube.com/watch?v=M8Wt3dhF4fU>

1.3. Vztahy otroků a majitelů plantáží

Protestanští kazatelé, kteří schvalovali přetrvání otroctví na půdě Spojených států, pokládali svou povinnost vyzývat pány ke shovívavosti vůči otrokům. I mimo církevní kruhy ,ale ukončením obchodu s otroky i se specifickým charakterem bavlníkových plantáží rozmáhala etika „vlídného otrokářství“ v patriarchálním stylu starého Říma. Tento společenský model umožňoval mnohem účinnější psychologický nátlak na otroky. Zdůrazňoval vzájemnou závislost a zodpovědnost otroků a jejich pánů. Vynucoval si, aby černoši nesloužili pouze ze strachu z trestu , ale dobrovolně a dokonce s láskou, aby si výrazněji uvědomovali svou podřízenost bílé rase.⁵⁰ Zároveň úspěšně rozdělovala afroamerickou komunitu, neboť vytvářela pocit sounáležitosti s plantáží a pánovou rodinou. Nesčetné soukromé písemné dokumenty z prostředí plantážnických rodin informují, jak hluboce sami jejich členové přijali svoje role a později s překvapením a pocitem křivdy v době následující po občanské válce nesli „nevděk“ osvobozených otroků.

1.4. Svědectví otroků

Bohatí plantážníci i chudí majitelé půdy si vedli deníky, psali dopisy a memoáry, publikovali i v místních novinách. Ze všech těchto dokumentů se dovídáme mnoho konkrétních informací nejen o jejich postoji k uprchlým otrokům, ale i ke každodennosti otroků. Pro život otroků na Jihu v době bezprostředně před občanskou válkou existuje řada relativně autentických pramenů (*slave narratives*), které odhalují životní podmínky i myšlenky a motivace svých autorů. K nejznámějším patří životní vzpomínky Fredericka Douglassa a Harriet Trumanové. Jsou to unikátní dokumenty. Mnohé z nich vyšly tiskem jako součást abolicionistické propagandy. Cílem bylo podnítit soucit čtenářů a apelovat na seveřanské politiky a intelektuály. Po obsahové i formální stránce tyto texty vycházejí z protestantské tradice duchovních životopisů, inspirovaných životem Krista i ze dobového literárního žánru „*captivity narrative*“ líčící příhody v zajetí mezi Indiány.⁵¹ Další vlivy můžeme najít z kázání, zbožné četby jako *Poutníková cesta* od Johna Bunyana, i rétoriky

---

⁵⁰(29.6.2016)<https://www.monticello.org/site/plantation-and-slavery/people>. *Monticello otroctví*. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11]

⁵¹Ohrožení ženské cti a etnické příslušnosti, Veronika Čapská, *Dějiny a současnost* 2006/12:

abolicionistických vůdců. Příběhy jsou si velmi podobné.⁵² Začínají obvykle vylíčením dětské nevinnosti, která se v okamžiku prozření zhroutlí při střetu s realitou otrockého života, sexuálního nátlaku a hříchu, touha po vysvobození se transformuje do zbožnosti, hrdina či hrdinka prochází úskalím a pokušením a nakonec se mu dostává vykoupení v podobě cesty na Sever, vykresleného jako místo svobody fyzické i duchovní. To vše samozřejmě nesmazává bohatství faktických informací obsažených v těchto autobiografiích a nezkresluje skutečnou podstatu jižanského otroctví. - naprostou bezmoc otroků tváří v tvář absolutní pravomoci pána. Ovšem velmi zřejmá je i skutečnost, že otroci velmi přesně rozlišovali mezi konkrétními bělochy, k nimž si vytvářeli pozitivní či negativní vztahy, a sami dovedně manipulovali existujícími právními podmínkami ve svůj prospěch.⁵³

Asi nejznámější uprchlou otrokyní byla Harriet Jacobsová (1813 – 1897). Narodila se v Severní Karolíně. Když jí bylo šest let, zemřela jí matka. Bílá paní jí sice poskytla určitou péči, naučila dokonce číst a psát, po její smrti se však Harrietina situace zhoršila. V době dospívání musela údajně snášet sexuální útoky a ve snaze najít ochranu se nakonec stala milenkou bílého právníka Samuela Sawyera, kterému porodila dvě děti.⁵⁴

V roce 1835 již situaci nemohla dále snášet a rozhodla se pro útěk. Nevydala se ale na sever, protože chtěla zůstat nablízku svým dětem. Sedm let se proto skrývala na půdě domu své babičky Molly Horniblow, odkud mohla děti alespoň zaslechnout. V roce 1842 se nakonec rozhodla vydat do Philadelphie. Když byl v roce 1850 vydán zákon o uprchlých otrocích, hrozilo oběma, že budou vráceni na Jih, abolicionističtí přátelé, ale Harriet nakonec od pána vykoupili.⁵⁵ Právě v této době začala sepsávat své vzpomínky a vydávat je nejprve v časopisech. Příběhy za života mladé otrokyně (*Incidents in the Life of a Slave Girl*) byly knižně publikovány v roce 1861 pod pseudonymem Linda Brent. Velká část knihy je věnována Harrietinu boji o děti i vzpomínkám na to, jak se i jiné ženy v její rodině zoufale pokoušely zachránit alespoň své potomky.

---

⁵²John Bunyan: Poutníková cesta, Praha 2013, Návrat domu, s. 52.

⁵³Marketa Křížová: Otroctví v Novém světě, Praha 2013, Nakladatelství Lidových novin, s. 248.

⁵⁴Ibid: s. 249.

⁵⁵<https://www.britannica.com/art/slave-narrative..> slave narratives in Encyklopedia Britannica: [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

1.5. Povstání proti otrokářům

Po celou dobu otrokářské éry v dějinách stále existovaly hrozby. Málo konkrétních informací se dochovalo o nepokojích, které propukly v roce 1811 ve státě Louisiana, ačkoliv byly poměrně početné. Několik stovek černochů ozbrojených motykami postupovalo na New Orleans. Svobodní černoši v tomto městě se vesměs postavili na stranu bílých osadníků, ale mezi vůdci povstání byl nejméně jeden svobodný mulat – Charles Deslondes, původem z Haiti. Vzbouřenci projevíli vynikající disciplínu, podřizovali se rozkazům svých velitelů, přesto byli rozdraceni útokem dobře ozbrojené domobrany.⁵⁶

K nejničivějšímu otrockému povstání v dějinách Spojených států došlo v roce 1831 ve státě Virginia. Do jeho čela se postavil otrocký kazatel Nat Turner, jenž se odvolával na biblické učení o rovnosti všech křesťanů před Bohem. Povstání začalo vyvražděním rodiny pána Nata Turnera a několika bílých rodin v sousedství, celkem si vyžádalo kolem šedesáti obětí z řad bělochů. Povstání se rychle šířilo a bylo potlačeno za pomoci nasazení federálních jednotek. Více než stovka černochů byla pobita okamžitě. Turner byl zatčen a exemplárně popraven o něco později. V reakci na tuto událost všechny otrokářské státy přijaly nové, mnohem tvrdší zákony. Mimo jiné bylo zakázáno vyučovat otroky čtení a psaní. Běloch, který tento zákon přestoupil byl trestán pokutou nebo vězením. Některé státy zakázaly na svém území činnost černých kazatelů a vyžadovaly, aby černoši docházeli do kostelů svých pánů.⁵⁷

Jiní černoši se pokoušeli dosáhnout svobody právními prostředky. Nejznámější je případ Dreda Scotta. Scott se narodil kolem roku 1800 a několik let pobýval spolu se svým pánem, vojenským lékařem Johnem Emersonem, ve svobodném státě Illinois a na území teritoria Wisconsin. Poté byl Emerson přeložen na Jih a Scott ho bez problému následoval. Teprve po Emersonově smrti se začal Scott ucházet o svobodu s pomocí právníků a s argumentem, že žil ve státech, které otroctví zakazují. Očividně tedy v době svého pobytu v Illinois buď o této možnosti nevěděl, nebo byl se svým pánem spokojen. Od roku 1847 posuzovali Scottovu žádost soudy různých instancí. V roce 1850 obvodní soud v St. Louis prohlásil Scotta za svobodného, o dva roky později toto rozhodnutí zvrátil nejvyšší soud státu Missouri.⁵⁸ Scottovi právníci se obrátili na federální soudy a nakonec Nejvyšší soud

⁵⁶Ibid: s. 252

⁵⁷Ibid: s. 260.

⁵⁸Winston Churchill. Dějiny anglicky mluvících národů, Velké demokracie, svazek IV, Praha 1999, Český spisovatel – Argo, s. 122.

Spojených států. Tento soud vyhlásil, že se federální soudy nemohou vměšovat do záležitosti otroctví v jednotlivých státech. Scott tedy zůstal otrokem. Nikoli ovšem na dlouho, záhy byl vykoupen díky sbírce vyhlášené severními abolitionistickými spolky. Případ Dreda Scotta byl jedním z podnětů pro nominaci Abrahama Lincolna republikánskou stranou při prezidentských volbách a pro jeho zvolení, což vedlo k odtržení jižních států.

Frederick Douglass se narodil roku 1818 jako syn otrokyně v Marylandu (jeho otec byl patrně bílý majitel). Už jako chlapec byl odtržen od rodiny ,ale u nových pánů se mu dostalo určitého vzdělání, které si pak horlivě doplňoval. Jak mnohokrát zopakoval: „*vědění je cesta ke svobodě*“. Další prodej k pánovi, známému uměním „krotit negry“, jej podnítil ke snahám dostat se na svobodu. Po několika neúspěšných pokusech se Douglassovi podařilo dostat na Sever. Přednášel pak o otroctví na schůzích abolitionistických sdružení, cestoval dokonce do Irska a Velké Británie, aktivně se podílel na pomoci jiným uprchlým otrokům slavnou „podzemní železnicí“, která zajišťovala úkryt , peníze a možnost dostat se na Sever nebo do Kanady. Knižní vydání „Životopisu amerického otroka Fredericka Douglassa (*A Narrative of the Life of Frederick Douglass, An American Slave 1848*) mu zajistilo značnou popularitu. Jako militantní zastánce okamžitého osvobození otroků se po zahájení občanské války dostal do ostrých sporů se samotným prezidentem Abrahamem Lincolnem.⁵⁹ I po skončení války zůstal velmi aktivní, bojoval za skutečné prosazení občanských práv pro černochoy. Mimo jiné působil jako diplomat na Haiti, kde měl zlepšit obraz USA v očích obyvatel černošské republiky.⁶⁰

Melodramatický román *Chaloupka strýčka Toma* (*Uncle Tom's Cabin*) byl vydán jako cílená protitrokářská propaganda , poznamenaná puritánskou zbožností autorky. Postavy jsou velmi schematizované (především hlavní dvojice bestiálního pána a zbožného otroka, jenž se upřímně modlí za spásu duše svého mučitele).⁶¹ Přesto, ale kniha obsahuje mnoho realistických postřehů ze života otrokářského Jihu, portréty otroků utlačených bezmocí k rezignaci, ale také ty, kteří se rozhodli vzít osud do vlastních rukou jako mulatka Eliza, která se rozhodla zachránit své dítě před prodejem.⁶²

---

⁵⁹Ibid: s. 121

⁶⁰<http://www.freedomcenter.org/content/frederick-douglass>. freedomcenter. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

⁶¹Vladimír Klíma, Václav Kubica, Alois Wokoun: Safari za africkou kulturou, Praha 1983, Práce, s. 30.

⁶²Harriet Beecher Stowe: Chaloupka strýčka Toma, Praha 1977, Albatros. s. 71 -72.

Tato scéna patří k nejdynamičtějším, přesto je velmi zvláštní, že v českém prostředí je román Harriet Beecher-Stoweové dlouhodobě vnímán jako kniha pro „mládež“, dobrodružný příběh z exotického prostředí. Jeho politický rozměr je odsunut do pozadí zároveň s křesťanským moralismem. I slovo *Uncle* titulu, vyjadřuje paternalistický pohrdavý postoj bílých Jižanů. V českém verzi románu stává spíše familiérním oslovením rodinného přítele.⁶³

V kontextu problematiky otroctví je nutné zdůraznit, že se válka primárně nevedla o osvobození černochů, ale o jednotu Unie. Na rozhodnutí jižních států nastoupit samostatnou cestu odpověděl Sever násilným znovu-sjednocením. Přestože poslední kapkou do poháru bylo těsné vítězství seveřanského kandidáta a známého odpůrce otroctví Abrahama Lincolna v prezidentských volbách roku 1860. Sám Lincoln navzdory svému přesvědčení zpočátku otroctví odmítal zrušit. Teprve v druhé polovině roku 1862 ho průběh války přesvědčil, že musí svůj přístup změnit. Ve vojenských leženích se začali hlásit uprchlí otroci. Dohromady sloužilo ve vojenských silách Unie okolo dvou set tisíc černochů. Upadající morálka na Severu potřebovala podepřít vznešeným mravním ideálem a veřejné mínění se posouvalo tímto směrem. Vyhlášení války otrokářství navíc znesnadnilo podporu Konfederace za strany Británie a Francie.⁶⁴

Aby ale černí Američané mohli být provždy a natrvalo svobodní, musel být zákaz otroctví stvrzen přijetím do ústavy. S tímto volebním programem zvítězil Abraham Lincoln v prezidentských volbách v roce 1864. K ratifikaci dodatku k ústavě Spojených států došlo až po jeho smrti na prvním zasedání Kongresu v prosinci 1865. Text byl formulovaný jednoznačně: *Ve Spojených státech a na veškerém území podléhajícím jejich jurisdikci je zakázáno otroctví a nevolnictví, pokud nejde o výkon trestu za spáchaný a řádně dokázaný zločin.*⁶⁵ Radikální republikáni požadovali nadále program dalekosáhlé přeměny jižanské společnosti včetně udělení plnoprávného občanství osvobozeným otrokům. Toto se nepodařilo prosadit. A co bylo důležitější, osvobození otroci nedostali půdu, finanční výpomoc ani vzdělání. Ani nejhorlivější abolicionisté nenašli odvahu podpořit pozemkovou reformu, tedy konfiskaci majetku plantážníků. Proto byla většina osvobozených otroků donucena zůstat na domovských plantážích nebo v jejich bezprostředním okolí a dál získávat obživu jako zemědělství dělníci.⁶⁶

---

⁶³Ibid: s. 180

⁶⁴Ibid: s. 193

⁶⁵Ústava Spojených států in: George B. Tindall a David E. Shi: Dějiny Spojených států amerických, Praha 1996, Nakladatelství Lidových novin, s.792 – 798.

⁶⁶Ibid: s. 26.

Navíc zákonem daná práva otroků nebyla ve většině jižanských států respektována. Na Jihu brzy docházelo k přijímání represivních černošských zákonů, které činily zrušení otroctví pouhou formalitou. Například zákony zavazující bývalé otroky k uzavírání pracovních smluv pod hrozbou drastických trestů. Jak konstatovali současníci, bývalý otrok nebyl svobodný člověk. Byl jen svobodný černocho, protože jeho občanská práva potvrdil čtrnáctý dodatek k federální ústavě (1868). Ten stanovil pro členské státy Unie minimální garanci ochrany základních práv, které byli povinni vůči americkým občanům respektovat a patnáctý dodatek (1870) pak garantoval všem americkým občanům Spojených států volební právo. V některých státech amerického Jihu bylo povinnosti prokazovat gramotnost a tím omezováno i jejich volební právo a k tomu i zákaz vlastnictví půdy.

V roce 1880 žily tři čtvrtiny bývalých černých otroků na území Spojených států na bývalém konfедераčním Jihu a stále pracovali převážně v zemědělství. Většina z nich neměla dost prostředků, aby si koupila půdu. Museli pracovat za mzdu nebo na propachtovaných pozemcích výměnou za část úrody.⁶⁷

1.6. Spor abolicionistů se zastánci otroctví

Mnoho představitelů Jihu se pokoušelo smést argumenty abolicionistů poukazem na nevzdělavatelnost otroků a jejich nezařaditelnost do společenského života. Například John B.D. DeBow prohlásil: „*Negra nelze vzdělávat, tudíž ho nelze učinit účastníkem jakékoliv vážené diskuze a nelze mu vnucovat lásku ke svobodě*“.⁶⁸ Tento názor získal silný argumentační vliv mezi politickými představiteli Jihu, kteří potřebovali poukázat na společenskou nutnost a potřebu otrokářského systému pro udržení sociálního smíru ve společnosti. Pro zdůvodnění existence a potřeby bývaly používány verše z Nového Zákona v nichž vyzývá Ježíš a apoštolové otroky k poslušnosti a k úctě vůči svým pánům, tudíž existence otroctví není v rozporu s evangeliem a boží vůlí a může nadále existovat. Po vyvrácení těchto argumentů se stoupenci otroctví pokoušeli o vytváření obrazu o prospěšnosti otrokářského systému pro samotné černocho. Tvrdily, že zprávy o tvrdém zacházení jsou pouze propaganda nepřátel Jihu a Chaloupka strýčka Toma pouze abolicionistický pamflet (do určité míry je to pravda, protože řada postav v tomto díle je stylizovaných, například kontrast mezi zbožným otrokem Tomem a jeho ziskuchtivým

---

⁶⁷Ibid: s. 261.

⁶⁸Josef Opatrný: Amerika prezidenta Granta, Praha 1994, Mladá Fronta, str. 11.

majitelem Simonem Legree). Jako protipól této kampani vytvářeli jižanští aktivisté usilovný obraz velké rodiny v níž se osvícený pán stará o černochoy jako o nesvéprávné velké děti, jimž poskytuje ochranu před nepřátelským světem.⁶⁹

Otrokářství bylo zdůvodňováno pochopitelně i ekonomickou argumentací jako nezbytná součást hospodářského procesu. Jižané poukazovali, že otrokářství představuje nezbytný základ nejen ekonomiky jihu, ale i ekonomiky světové. V prootrokářské literatuře⁷⁰, která není dosud dostatečně zmapovaná a systematizovaná (pravděpodobně z důvodu špatného svědomí), vyšla roku 1855 práce od Davida Christyho Král bavlny⁷¹. V této knize označil autor pěstování bavlny za základ světové ekonomiky a otrokářství za záruku dostatku bavlny na světovém trhu. V této práci se objevuje i společensko-ochranitelská funkce otrokářství. Plantáže s otrockou prací musí představovat ochranu bílé společnosti před vlnou násilí a vražd v případě abolice. Často barvitě líčeno na základě povstání otroků jako byla vzpoura Nata Turnera⁷² roku 1831, která poskytla stoupenců existence otroctví co by mohlo následovat, kdyby ke zrušení došlo.⁷³

Na opačném názorovém pólu stáli odpůrci otroctví neboli abolicionisté, kteří se objevili již krátce po vzniku Spojených států amerických na konci osmnáctého století v souvislosti s formulací Prohlášení nezávislosti Thomase Jeffersona,⁷⁴ který označil otroctví za instituci vedoucí „krutou válku proti samotné lidské přirozenosti“. Severní státy záhy otroctví zrušily. V jižních státech získalo otroctví stoupence z řad silné plantážnické vrstvy, která upevnila postavení po rozmachu pěstování bavlny na přelomu osmnáctého a devatenáctého století. Otroctví získalo na významu v hospodářské sféře jihu. Na přelomu dvacátých a třicátých let přichází abolicionismus s požadavkem postupného zrušení otroctví s označením tohoto jevu za skvrnu na tváři Ameriky a znectění demokracie. Bostonská *Novoanglická protiotrokářská společnost*⁷⁵ a noviny *Liberator*⁷⁶ zahájily velkou kampaň podporovanou i z Británie, která zrušila otroctví roku 1833.⁷⁷ následně vznikla *Americká*

---

⁶⁹Ibid: str. 12.

⁷⁰Vlivné politické práce, ale i romány populární na jihu USA. Dodnes málo zpracované a do určité míry neznámé.

⁷¹Často využito jako slogan na přelomu šedesátých a padesátých let při odtržení Konfederace od Unie. Zdůrazňoval hospodářskou samostatnost jihu.

⁷²Nejznámější vzbuřený otrok vedený spirituálními vizemi. Vzpoura byla krutě potlačena.

⁷³Ibid: str. 11.

⁷⁴Základní dokument podepsaný otci nezávislosti USA roku 1778.

⁷⁵Jedna z prvních protiotrokářských společností založena zbožnými baptisty na severu USA již koncem 18. století.

⁷⁶První protiotrokářské noviny vydávané v Bostonu.

⁷⁷Ibid: str. 8.

*protiotrokářská společnost*⁷⁸, která označila otroctví za zločinnou a neospravedlnitelnou instituci. Neustále se vede spor o to v jakých nových státech USA má být zavedeno otroctví. Do Občanské války se snažil abolicionismus zejména šířit své názory formou letáků a novin. Největší slávu dosáhla spisovatelka Harriet Beecher Stoweová,⁷⁹ sestra populárního evangelikálního kazatele. Slávu získala abolicionistickým románem *Chaloupka strýčka Toma*. Román byl ovlivněn jejími zážitky ze Cincinnati, kde potkala uprchlé otroky a dozvídala se o neutěšené situaci na jihu. Do románu se prolínají myšlenky velkého probuzení, zejména postavy zbožného otroka Toma.⁸⁰ Známymi nepřáteli obchodu s otroky byli kvakeři z Pensylvánie, kteří již v osmdesátých letech sedmnáctého století vystoupili s Ježíšovým přikázáním „*čiň jiným tak, jak chceš, aby jiní činili tobě*“ (Matouš 7,12). Největší nepřátele, ale získalo otroctví ze strany anglických osvícenců jako Adama Smitha nebo Adama Fergusona. Pod tímto vlivem Pensylvánie zrušila jako první stát nově vzniklé Unie otroctví již roku 1780.⁸¹

---

⁷⁸Hlavní abolicionistické sdružení před občanskou válkou. Ochraňovalo uprchlé otroky.

⁷⁹Významná americká autorka zaangažovaná v abolicionistickém hnutí. Žila v letech 1811 až 1896. Proslavila se především románem *Chaloupka strýčka Toma*, který vydala roku 1852, tedy devět let před občanskou válkou. Dále napsala dalších devatenáct děl, často ovlivněných druhým velkým probuzením. Jako například *Klíč k chaloupce strýčka Toma*. Postava pokorného otroka Toma bývá v moderním černošském prostředí vnímána kontroverzně z důvodu motivu pokory, který je některými emancipačními vůdci odmítán.

⁸⁰Ibid: str. 9.

⁸¹Nigel Ferguson. *Britské impérium, Cesta k modernímu světu*, Praha 2007. Prostor. Str. 148.

1.7. Exkurz – Anglické abolicionistické hnutí

Na počátku devatenáctého století vypukla silná kampaň za zrušení obchodu s černými otroky na území britského impéria vedená evangelikálně orientovanou Společností za zrušení obchodů s otroky. Velkou proslulost tomuto sdružení dodala slavná jména jako bývalý slavný politik William Pitt mladší ⁸², básník Samuel Coleridge či bývalý otrokář a znovuzrozený křesťan John Newton.⁸³ Vznikají petice za zrušení obchodu s otroky po celé Anglii. Jen v Manchesteru tuto petici podepsalo jedenáct tisíc lidí. ⁸⁴ Tento tlak vedl politiky přes lobbistický tlak liverpoolských obchodníků ke zrušení obchodu s otroky roku 1807. Otroctví v impériu poté skomíralo až bylo nakonec roku 1833 zrušeno definitivně. Vzniká také kolonie pro propuštěné otroky v Sierra Leone i s městem Freetown pod vlivem poslance Henryho Thortona a evangelikálního guvernéra Zacharyho Maculalyho (vznikla krátce před zrušením obchodu s otroky roku 1804).

---

⁸² Žil v letech 1759 až 1806. Byl sedmáct let britským premiérem v období na počátku napoleonských válek v letech 1783 až 1801. Zastupoval stranu Toryů.

⁸³ Žil v letech 1725 až 1807. Po svém obrácení se proslavil jako autor světoznámé křesťanské písně Úžasná milost (Amazing grace).

⁸⁴Ibid:str. 149.

2. Afroamerické metodistické hnutí

Evangelikální misie, jak zde byla představena, měla velký vliv na sociální život a kulturu africké diaspory v Americe. Nejvíce poznamenala její způsob zbožnost, který směřuje k vroucnému prožívání modlitby a emocionálnímu způsobu zpěvu. Tento zpěv našel cestu i k bílým posluchačům skrze afroamerické interprety v moderní populární hudbě. Z větví protestantského křesťanství mezi černochoy získala nejvíce vlivu baptistická větev. Napomohly tomu neziskové misionářské společnosti, které přesvědčili některé otrokáře k povolení křtu. Před válkou za nezávislosti vznikl v kolonii Georgia první africký sbor v Americe, známý jako Silver Bluff Baptist Church roku 1770. Sbor vznikl pravděpodobně na pozemku, který patřil k plantáži. Jeho historie není známa. První kamenná kongregace vznikla roku 1773 ve městě Savannah v Jižní Karolíně pod vedením kazatele George Leila. Tento sbor vlastní dodnes primát nejstarší gospelové kongregace ve Spojených státech. Vznikla zde i první nedělní škola pro otroky. Sbor dodnes vlastní a zdůrazňuje přízvisko „*First colored church*“.⁸⁵

Tímto mezi Afroameričany získali vliv představitelé baptistického hnutí. Baptistické hnutí vyhovovalo Afroameričanům zejména díky dvěma věcem. První byl obřad křtu ponořením do vody, připomínající některé africké obřady. Druhý důvod a důležitější byl fakt, že baptisté dovozovali zakládat samostatné kongregace s určitou formou farní samosprávy, takže se mohli Afroameričané cítit v baptistickém společenství nezávisle. Sbor měl vlastního zvoleného duchovního, který byl jedním z nich a správa společenství byla v rukou otroků.⁸⁶

Na počátku 30. let 19. století zakázali otrokáři svým otrokům zastávat místa duchovních a organizovat oddělené bohoslužby pro otroky. Obávali se totiž, že bohoslužebná činnost může být povzbuzením ke vzpouře, nebo k agitaci proti otrokářskému systému. Od té doby se bohoslužby konaly v bílých kongregacích, někdy společně pro otroky a jejich pány. Pro otroky bylo vyhrazeno zvláštní místo - lavice vyznačené černou barvou.⁸⁷

Tyto nové předpisy přispěly k oživení hnutí, které se projevovalo v menší míře už v dřívější době. Černoši organizovali v noci tajné bohoslužby, při nichž praktikovaly vlastní verze křesťanských obřadů. Účast na těchto obřadech byla přísně trestána, přesto se

---

⁸⁵<http://firstafricanbc.com/history.asp> . *baptist history*. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].) Sbor nabízí i komentované prohlídky jako historické místo USA.

⁸⁶Ota Halama: Rastafarii, Praha, Volvox globator/Religio 2008, str. 19.

⁸⁷Ibid: str. 20.

všeobecně rozšířila. Oficiální bohoslužby v bílých kongregacích byly pro černochoy až příliš spojené s dozorem na plantážích a s poučováním duchovních o poslušnosti k pánům a podle jejich názoru málo skutečného náboženství. Tajné bohoslužby byly naopak „čistou vírou“, která dávala současně pocit nezávislosti a svobody pro zotročený lid. Někdy bylo toto neoficiální náboženství prostředkem odporu proti otroctví a vlastní tajné bohoslužby jediným činitelem, který nejen umožňoval otrokům udržet si morálku a snášet pokoření otroctví, ale i možnost spontánně vyjádřit své spirituální emoce.⁸⁸

Černí otroci se často nemohli smířit s obrazem bílého milujícího Boha, protože bílou lásku neznali. Bílá barva symbolizovala barvu pleti otrokářů, proto se barvou Boha stala černá. Tudíž Bůh musí být černý, aby boží zvěst mohl přijmout černý člověk. Stejně jak naložil černý otrok s Bohem, tak naložil i s křesťanskou zvěstí. Zejména musela křesťanská zvěst obsahovat důraz na spravedlnost pro zotročený lid a motiv osvobození božího lidu z pout uchvatitelů.⁸⁹ Tyto témata můžeme dodnes slyšet v celé řadě písní vzniklých v prostředí černých kongregací (populární jsou zejména *Daniele Deliver*, *Go Telling on the Mountains* a další). Tyto duchovní písně se staly důležitým atributem při boji za občanská práva a nástrojem pro obhájení kulturní hodnoty Afroameričanů.

Ameriku později zasahuje wesleyanská misie, která začíná vychovávat i vlastní kazatele. Mezi tyto kazatele patřil Richard Allen (narozen 1760), propuštěný otrok. Allen vyrostl v rodině kvakerského právníka Benjamina Chewa, který ho vzdělal a propustil. Setkal se s představiteli metodistického hnutí. Toto hnutí bylo silně abolicionisticky orientované. Allen zde získal určité spirituální vzdělání a rozhodl se založit vlastní denominaci pro propuštěné otroky v Pensylvánii. Seznámil se s podobně orientovaným černým evangelikálem Absolomem Jonesem⁹⁰. Roku 1787 vzniká ve Philadelphii slavná Mother Bethel African Methodist Episcopal Church.⁹¹ Roku 1794 se Allen stává prvním pastorem této kongregace. První členy této kongregace se staly bývalí otroci ze státu Delaware. Oba dva bývalí otroci byli již předtím vystaveni segregaci v rámci bělošských kongregací, protože odmítali usednout do lavic určených pro barevné, které byly označeny černou barvou a stály na nedůstojných místech v rozích u dveří. Allen a Jones neusedli

⁸⁸Ibid: str. 21.

⁸⁹Ibid: str. 18.

⁹⁰ Žil v letech 1746- 1818. Patřil k předním osobám abolicionistického hnutí v rámci afroamerického křesťanství. Založil Free African Society na podporu bývalých otroků, kteří utekli z plantáží a dostaly se na území Pensylvanie. Těsně před smrtí byl zvolen biskupem Africké methodistické episkopální církve.

⁹¹<http://www.motherbethel.org/content.php?cid=18>. *Motherbethel*. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11]. . Na stránkách lze nalézt i virtuální museum.

do vymezených místech. Allen byl fyzicky zvednut a bylo mu vyhrožováno, že bude se svým přítelem vyveden. Nakonec oba pro první modlitbě vyšli ven z kostela. Allen dojem z této události popsal takto: „*Můj drahý pán byl s námi a my jsme nabyli čerstvé síly, abychom zbudovali nový stánek, v němž bychom mohli uctívat Boha.*“⁹²

Protagonisté této události založili novou církev nezávislou na bělošských denominacích, tedy černošskou církev. Tato církev shromažďuje společenství na barevném základě, není pouze církevní obcí, která se schází k nedělním bohoslužbám, nýbrž společenstvím, které skýtá záštitu a vstřícné prostředí. V tomto prostředí nachází černošský lid poučení, životní orientaci, pomoc a solidaritu při řešení svých záležitostí. Nachází v něm svou identitu a smysl života.^{93 94}

2.1. Černí metodisté

Působení Allenovy církve bylo dvakrát potvrzeno pensylvánským soudem v období let 1807 a 1815 ve smyslu práva na vlastní zřízení jako nezávislé denominace z důvodu rasové segregace. Tímto vzniká African Methodist Episcopal Church (A.M.E.). Do vypuknutí Občanské války se A.M.E. rozšířila do mnoha velkých měst na severu Spojených států jako Chicaga, Bostonu, Cincinnati nebo Baltimoru a úspěšně přijímala nové členy. Těsně před občanskou válkou založila A.M.E. i vlastní kongregace na západním pobřeží⁹⁵. A.M.E. dodnes hraje velkou roli v životě černé komunity Spojených států na politickém a sociálním poli v duchu metodistické nauky sociální práce a abolicionistického ducha generace zakladatelů.⁹⁶ Možná tato nauka přispěla k ustanovení černé teologie. Dnes se A.M.E. pod vlivem Allenovy historické rasové zkušenosti hlásí k myšlenkám James H. Cona, Cecila Cona a Jaquelin Grant⁹⁷ a přijímá jejich kritiku europocentrického

---

⁹²Rosino Gibellini: Teologické směry 20. století, Kostelní Vydří 2011, Karmelitánské nakladatelství. Str. 407.

⁹³Ibid: str. 408.

⁹⁴Tato role církevního společenství funguje v řadě kongregací dodnes a poskytuje možnost hledání vlastních kořenů mnoha Afroameričanům. Černá církev může hrát velkou roli v rámci sociální práce v prostředí černých ghett a periferii amerických velkoměst a pomoci nalézt mnoha lidem vlastní důstojnost v každodenním životě. K pochopení role černé církve doporučujeme shlédnout toto video: Dostupné na: <http://www.youtube.com/watch?v=o9oXrK0LazE> . youtube . [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11] (23.1.2012).

⁹⁵Dostupné na : <http://www.ame-church.com/about-us/history.php>. Ame-Church. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11]. (23.1.2012).

⁹⁶Ibid.

⁹⁷Tyto osobnosti dějin černé církve budou rozebrány v pozdějších kapitolách.

křesťanství a hájení role černé církve v boji proti rasovému , sexuálnímu a ekonomickému útlaku.⁹⁸ Tudíž můžeme tuto církev považovat za levicově orientovanou v rámci křesťanského spektra. Zřízení této církve je biskupské a je děleno na dvacet episkopálních distriktů v jednatřiceti zemích na pěti kontinentech. O administrativu se stará jednadvacet biskupů a devět hlavních představených, kteří řídí oddělení církve.⁹⁹

---

⁹⁸ Dostupné na : <http://www.ame-church.com/about-us/history.php> (23.1.2012). *Ame-Church*. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11]. .

⁹⁹Ibid.

3. Hnutí za abolicí mezi Afroameričany

Společně s hnutím odporu proti otroctví mezi inteligencí na severu Spojených států se začal objevovat i černý abolicionismus mezi otroky. Černí abolicionisté často trpěli malým respektem a odmítáním bílými vůdci abolicionistických organizací. Bílí vůdci často v zaslepené povýšenosti očekávali, že svobodní černoši zůstanou někde vzadu a snažili se spíše o ideovou čistotu hnutí než o jeho výsledky. Mnozí zdůrazňovali morální postoje na úkor činů. Avšak černoši navzdory výzvám, aby zakládali vlastní skupiny byli od začátku aktivní i v bělošských společnostech. Například na ustavujícím shromáždění Americké protitrokářské společnosti¹⁰⁰ roku 1833 vystoupili tři bývalí otroci a další se přidali později.

Mezi černými bojovníky proti otroctví vyniká jméno Sojourner Truthové (narozena jako Isabella Baumfreeová),¹⁰¹ negramotná bojovnice za rovnoprávnost. Roku 1843 prožila osobní setkání s Bohem, který jí údajně sdělil, aby cestovala po celé zemi a kázala o zlu otroctví. Měla třináct dětí, které byly většinou prodány do otroctví. I když byla negramotná, dokázala podle zpráv mluvit s přesvědčením a znalostmi. Sháněla úspěšně peníze pro podporu abolicionistických cílů a potřeby uprchlých otroků. Patřila k prvním Afroameričanům, kteří se pokoušeli otevřít své komunitě cestu ke vzdělání.¹⁰²

Další vlivnou postavou byl známý černý aktivista Frederick Douglass, původně otrok ze státu Maryland. Proslul výřečností a údajně impozantním zjevem. Z otroctví utekl na průkaz černého námořníka. Podílel se na budování rozsáhlé sítě tajných únikových cest vedoucích ke svobodě, často končících až za kanadskou hranicí. V tomto spleťovém únikovém systému, založeném mnohdy na nahodilostech se angažovalo mnoho bývalých otroků. Své zážitky sepsal Douglass v populárních memoárech *Vyprávění o životě Frederick Douglassa* (vydáno 1845).¹⁰³ Z důvodné obavy z chycení a zpětného návratu na plantáže odejel na delší přednáškové turné do Velké Británie a po dvou letech se vrátil s

---

¹⁰⁰Významná abolicionistická organizace spojující různé proudy bojovníků proti otroctví. Fungovala do zrušení otroctví roku 1864.

¹⁰¹ Její datum a místo narození je dodnes neznámé.

¹⁰²George B. Tindall a David E. Ehi: *Dějiny států USA*, Praha 1994, Nakladatelství Lidových novin, str. 288.

¹⁰³ Frederick Douglass: *Narrative of the Life Frederick Douglass: An American Slave by Himself* (Bedford Cultural Edition Series), Dover, Bedford/St. Martin, 188. s. ISBN 978-0312257378

dostatkem peněz, aby se mohl vykoupit z otroctví. V Rochesteru ve státě New York pak začal vydávat noviny pro Afroameričany zaměřené na zrušení otroctví.¹⁰⁴

V této době probíhá ve Spojených státech vlna veřejného zájmu o temnou stránku otrokářství. Jižanští politici jako John Calhoun¹⁰⁵ požadují zákon o navrácení uprchlých otroků ze severu. Zákon odpíral uprchlíkům nárok na svobodný proces a přiznával částku deseti dolarů udavači za každého uprchlého otroka předaného federálním úřadům. Roku 1850 po uvedení zákona v platnost propukly v mnoha velkých městech na severu protesty a nepokoje.¹⁰⁶ K rozjitření nepokojů přispěl také případ Dreda Scotta, který podal u soudu ve státě Missouri ohledně zrušení statutu otroctví se zdůvodněním smrti svého majitele. Nejvyšší soud jeho žádost zamítl a Dred Scott se musel vrátit na jih. Případ Dreda Scotta vyvolal debatu ohledně možnosti fungování missourského kompromisu ustanoveného na základě Kansasko-nebraského zákona z roku 1854.¹⁰⁷

Roku 1845 se kvůli otázce otroctví rozpadly celocírkevní organizace baptistů a metodistů. Rozdělení často kopírovala sever a jih Spojených států. Rozdělení zasáhlo také politické strany, zejména demokraty. Jižanští bouřliváci požadovali ochranu otrokářství v nových teritoriích, která měla být připojena ke Spojeným státům zejména se jednalo o otázku postavení Kansasu a Oklahomy. Zavedení otroctví se zde částečně povedlo a mezi vlastníky otroků přibývali Indiáni v nových teritoriích. V polovině padesátých let začal organizovat sbírky proti otroctví za účelem zlikvidování zlovolné klatby otrokářství. John Brown, který proslul fanatickým nadšením ohledně otázky abolicie. Roku 1859 se odhodlal k fantastickému činu obsazení federální zbrojnice v Harper's Ferry ve státě Virginia. Jeho skupina byla obklíčena vojskem domobrany a poražena rychle pochodující námořní pěchotou. Akce Johna Browna předcházela občanskou válku, která vypukla ohledně v neshodě na jednotu Unie.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴Ibid: str. 289.

¹⁰⁵Hlavní jižanský politik před občanskou válkou. Žil v letech 1782 až 1850. Přední zastánce tradičního pojetí amerického jihu založeného na otroctví. Ministr obrany ve vládě Andrewa Jacksona. Zasloužil se o připojení Kalifornie a Texasu ke Spojeným státům.

¹⁰⁶Frederick Douglass: Narrative of the Life of Frederick Douglass: An American Slave by Himself (Bedford Cultural Edition Series), Dover, Bedford/St. Martin, 188. s. ISBN 978-0312257378

¹⁰⁷Ibid: str. 301.

¹⁰⁸Ibid: str. 303.

4. Občanská válka a její význam pro budoucnost

Díky zájmu osvobozených otroků o službu v armádě Unie, kterých se přihlásilo mezi 180 000 až 200 000 vyhlásil prezident osvobození otroků k 1. lednu 1863, které proběhlo většinou formou státního zásahu nebo přímého vyhlášení svobody. Zákaz otroctví byl roku 1865 včleněn do ústavy jako třináctý dodatek především pod tlakem významného abolicionistického politika Charlese Summerse.¹⁰⁹ Radikální republikáni se také snažili o volební právo pro barevné obyvatelstvo jihu, které pomáhalo šířit hnutí Liga Unie. Liga poučovala často negramotné černochoy o jejich politických a občanských právech. Objevily se i první pokusy o kandidaturu barevných občanů do Sněmovny reprezentantů. Tento politický experiment narazil na katastrofální nevzdělanost a neznalost nejzákladnějších pravidel politického života mezi osvobozenými otroky. Do popředí se často dostávali černoši se světlou pletí, kteří už byli před válkou svobodní a často i relativně vzdělaní. Na konci šedesátých let měla Sněmovna reprezentantů čtrnáct zástupců z řad bývalých otroků. Pod vládou radikálních republikánů vznikly také první školy pro děti bývalých otroků. Často bývaly chabě dotované, ale přispěly k propagaci základního vzdělání mezi nejmladší černou generací. Podle statistik už roku 1870 docházelo do základních škol okolo šesti set tisíc černošských dětí¹¹⁰.

Jako problém se ukázal silný jižanský konzervatismus a důraz na staré otrokářské zásady. Otrokářství mělo na bílou jižanskou společnost takový vliv, že mnozí si nemohly černochoy představit jako lidi. Někde na sebe bralo nepřátelství podobu bílého teroru. Častými teroristy se stávaly veteráni vojsk konfederace, kteří se těžko smiřovali s novými poměry.¹¹¹

Předobrazem teroru byl legendární Ku-Klux-Klan, který byl založen ve vesnici Pulaski ve státě Tennessee jakožto společenský klub, jehož kostýmy, tajné rituály a údajný mysteriózní jazyk připomínal charakter mnoha amerických studentských spolků. Pod vlivem prvního velkého čaroděje¹¹² Nathana Bedforda Forresta¹¹³ začal Klan organizovat

---

¹⁰⁹Charles Summers již dříve proslul aktivním bojem za abolicí na zákonodárně půdě, která vyvrcholila fyzickou inzultací kongresmana Prestona Brookse, který Summerse zmlátil bambusovou holí.

¹¹⁰Ibid: str.320.

¹¹¹Ibid: str.325.

¹¹²Název funkce vrchního velitele Ku-Klux-Klanu.

¹¹³Žil v letech 1821až 1877. Vynikal jako odvážný velitel jízdy a brutálním zacházením s černými zajatci. Po skončení Občanské války působil jako ředitel Jihovýchodních železnic.

různé přepady a zastrašovací akce proti republikánům a emancipovaným černochům. Klan se často nechával strhnout ke krutým projevům násilí a vandalismu. Roku 1871 prezident Grant Klan zakázal a jeho členy nechal rozehnat vojskem. Nicméně zákaz mnoho nevyřešil, protože Klan za svou krátkou existenci získal více než půl milionů členů a po celém jihu začaly vznikat kluby a kulečnickové herny určené pouze pro bělochy. Brzy se objevily nové skupiny hlásící se k myšlence bílého jihu jako například Bílá liga nebo Rytíři bílé kamélie. Ideologie Klanu byla postavena na směsici rasové xenofobie a nacionalistického chápání americké identity. Klan využíval strachu ze všeho cizího a neamerického. Objevoval se v obdobích nejistoty a krizí.¹¹⁴

Obnova Jihu skončila roku 1877 kompromisem mezi Republikány a Demokraty založeným na vítězství umírněného republikána Rutheforda Hayese a ovládnutí Kongresu demokraty, kteří požadovali stažení federálních jednotek z jižanských států. Demokráté požadovali obsazení ministerstva pošt demokratem z jihu za zvolení nového předsedy Kongresu republikánem ze severu.¹¹⁵ Tento kompromis pomohl zavést rasovou segregaci na americkém jihu. Tato segregace zasáhla každý segment života. V osmdesátých letech většina států vydala zákony, které oddělovaly rasy v každodenním životě. Nejvyšší soud v roce 1883 rozhodl v sedmi případech, že státy mají autonomii v aplikaci soužití občanů rozdílných ras.

Postupně začaly vznikat mezi rodící se černošskou inteligencí dva vlivné myšlenkové proudy zastupující černošskou společnost. První proud zastupoval skupinu vůdců ochotných ke spolupráci. Další skupina prosazovala separaci od bílé majority. Tato diskuze trvá v černošské společnosti dodnes mezi politickými představiteli. Těmito osobnostmi byli Booker Washington, W.E.B. Du Boise a Marcus Garvey. Hnutí se začíná rozvíjet v prostředí těžké rasové diskriminace, která se šířila z jihu na sever Spojených států. Na začátku dvacátého století se začíná šířit lynčování ze strany Ku-Klux-Klanu.

---

¹¹⁴Nancy Macleanová: Pod maskou ušlechtilosti – Ku-Klux-Klan po první světové válce, Praha 2007, Bbart, s. 25.

¹¹⁵Ibid: s. 335.

5. Booker T. Washington

Narozen v rodině žijící v otrokářském prostředí na bavlníkových polích ve Virginii roku 1856. Jeho matka byla černoška a otec běloch. Přes mimořádný odpor si vybojoval studium na prestižním Hamptonském institutu, jedné z nejlepších misionářských škol té doby. Sám se naučil v dětství číst a psát. Po absolvování institutu začal učit v nedělní škole.¹¹⁶ Následně začal navštěvovat známý Wayland Seminary ve Washington D.C. Za pomoci ředitele semináře Samuela C. Armstronga vybudoval Tuskegee institut ve státě Alabama (otevřen v roce 1881).¹¹⁷ Ve své době byl institut považován za nejlepší vysokou školu pro černochoy. Bookerova škola získala řadu prostředků od štědrých dárců většinou ze známých podnikatelských kruhů. Stal se například přítelem magnáta Standard Oil Company Henryho Hufflestona Rogerse nebo George Eastmana, proslulého zakladatele fotografické firmy Kodak. Booker se snažil, aby jeho univerzita produkovala především učitele a pedagogy. Za pomoci bohatých bělošských přátel otevřel nebo zrekonstruoval Booker po celém americkém jihu na pět tisíc škol pro segregované děti.¹¹⁸ Jeho školy se staly životní šancí pro mnohé děti omezené segregačním prostředím tehdejší společnosti. Pomohl také založit Negro bussiness league na podporu černých podnikatelů, vybudované za pomoci známého podnikatele Julia Rosenwalda.

S Bookerovou podporou vznikla celá řada univerzit určených pro černé studenty jako například Fisk University (dodnes jsou známy jako historical negro college, zkratka HNC).¹¹⁹

Booker se kontroverzně proslavil významným projevem známým jako Atlantský kompromis, který zazněl na *Atlantské výstavě bavlnářských států* roku 1895. V tomto projevu Booker hlásal, že černoši nemají provokovat bělošské nepřátelství žádostmi o sociální a politickou rovnost. Místo toho mají usilovat o vybudování vlastní základny pro sociální a politický růst. Radil svým spoluobčanům, aby si všímali spíše svých možností než překážek. Prohlásil: „*Odhoďte své břemeno, kdekoli jste – odhoďte je a vykročte k*

---

¹¹⁶ http://www.naacphistory.org/Default.aspx?AspxAutoDetectCookieSupport=1#/bio_detail/75. NAACP. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11]

¹¹⁷ George B. Tildall a David E. Shi: *Dějiny USA*, Praha 1994, Nakladatelství Lidových novin, str. 378.

¹¹⁸ http://www.naacphistory.org/Default.aspx?AspxAutoDetectCookieSupport=1#/bio_detail/75. NAACP. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

¹¹⁹ <http://docsouth.unc.edu/fpn/washington/bio.html>. docsouth. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

přátelství s lidmi všech ras, které vás obklopují. Odhodte je v zemědělství, ve výrobě, ve výstavbě, ve službě v domácnosti I v náboženství".¹²⁰ K tématu rasové segregace poznamenal: „*Ve veškerých záležitostech, které jsou čistě společenské můžeme být oddělení jako pět prstů a přece být jednou rukou ve všech věcech důležitý pro oboustranný pokrok*".¹²¹

Booker sepsal své zásadní myšlenky o rozvoji v populárním díle *Z otroctví (Up From Slavery)*, vyšla roku 1901), čtené mnoha představiteli černé komunity ve Spojených státech. Znamý vzdělavatel W.E.B. Du Bois Bookera kritizoval za pasivitu v politické otázce občanských práv a ústupků bílé majoritě.¹²²

Booker byl prvním černochem přijatým amerických prezidentem Teodorem Rooseveltem v Bílém domě roku 1901 na podporu jeho přednáškového turné po Spojených státech. Booker radil svým spoluobčanům, aby podporovali Roosveltovu Republikánskou stranu ve volbách do kongresu v případě účasti na severní hranici jihu.

Booker zemřel roku 1915. Stal se prvním černochem zobrazeným na americké poštovní známce, vydané roku 1940.¹²³

---

¹²⁰(27.6.2016): nahrávka řeči:

https://en.wikipedia.org/wiki/File:Booker_T._Washington,_Speech,_1895_-_edit.ogg. *Washington Speech*. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

¹²¹Ibid: str. 379.

¹²²Ibid: str. 378.

¹²³:<http://docsouth.unc.edu/fpn/washington/bio.html>. *docsouth*. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

6. W.E.B. Du Bois

Považovaný za předchůdce Martina Luthera Kinga. Zakladatel panafrického hnutí. Narodil v Great Barringtonu ve státě Massachusetts roku 1868, těsně po konci občanské války. Díky stipendiu pro nadané studenty mohl studovat na Fisk university v Nashvillu. Později vstoupil na půdu prestižní Harvardské univerzity, kde jako první Afroameričan v dějinách získal doktorský titul, jednalo se o obor historie.¹²⁴ Jeho disertační práce byla věnovaná osobě jediného a posledního prezidenta Konfederace Jeffersona Davise. Díky obrovskému rétorickému a jazykovému nadání získal stipendium na Humboldtově univerzitě v Berlíně v oboru sociologie. Po ukončení studia začal učit na černošské univerzitě v Atlantě od roku 1895.¹²⁵ V této době se začíná zabývat otázkou afroamerické identity a kultury. Jako velký impuls na něho působí Atlantský kompromis Bookera T. Washingtona. Du Boise na to reagoval známou esejí *Duše černého lidu* (1901 – *Souls of Black People*)¹²⁶ v níž vyzdvihuje krásu duchovního odkazu afroamerické kultury a kritizuje Bookera za vyzdvihování evangelia práce a peněz až do té míry, že tím zastiňuje vyšší životní cíle.¹²⁷ Vydává sociologickou studii *Filadelfský černoš* (*The Philadelphia Negro*, 1903),¹²⁸ kde nastiňuje plán na výchovu generace vůdců ochotných bojovat proti segregaci a diskriminaci cestou sociálních protestů a občanské neposlušnosti.

Roku 1905 zakládá k tomuto účelu takzvané Niagarské hnutí. Název je podle kanadské strany Niagarských vodopádů, kde se jeho zakládající členové sešli z důvodu rasové segregace na americké straně. Niagarské hnutí se stalo zárodkem významné platformy v boji za občanská práva – Národní asociace na podporu barevného lidu založené roku 1910 na druhé Národní černošské konferenci v New Yorku. Vedení organizace bylo obsazeno převážně bílými intelektuály. Du Boise byl zvolen jejím prvním a dlouholetým předsedou. Začal redigovat jeden z prvních časopisů věnovaný otázce lidských práv *The Crisis*.¹²⁹

Du Boise se začal věnovat také otázce historického původu černošů a spekulovat o možném černošském původu Egypta, jako možném důkazu o starobylosti černého lidu,

---

¹²⁴George Tindall a David Shi: Dějiny USA, Praha 1994, Nakladatelství Lidových novin, Str.377.

¹²⁵Ibid: str. 378.

¹²⁶<http://www.bartleby.com/114/.Esseys>. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11]

¹²⁷Ibid: str. 378.

¹²⁸Více o této slavné esejí na: (27.6.2016)<http://www.bartleby.com/114/>

¹²⁹: [http://www.naacphistory.org/Default.aspx?](http://www.naacphistory.org/Default.aspx?AspxAutoDetectCookieSupport=1#/detailmilestone/89/history)

[AspxAutoDetectCookieSupport=1#/detailmilestone/89/history](http://www.naacphistory.org/Default.aspx?AspxAutoDetectCookieSupport=1#/detailmilestone/89/history). NAACP. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

zabýval se jím v knize *The World and Africa*. Roku 1913 píše známou hru *Hvězda Etiopie*, která oslavuje minulost Afroameričanů a připomíná padesáté výročí osvobození černých otroků.¹³⁰

Do tohoto období patří také kritika nově vznikající společnosti jamajského černocha Marcuse Garveye UNIA (*Universal Negro Improvement Association*) propagující návrat černého lidu do Afriky. Du Bois několikrát označil Garveye za podvodníka a šarlatána.¹³¹

Du Boise velmi obdivoval imperiální vzestup Japonska na roveň světové velmoci. Všímal si odlišné rasy a považoval je za vzor pro černochoy. Po konci Rusko-japonské války roku 1905 Japonsko navštívil.¹³²

Roku 1919 uspořádal Du Bois první Panafrický kongres v Paříži zaměřeným na kritiku koloniálních poměrů a nerovnosti ras. Poprvé se zde objevila velmi mlhavá vize o sjednocení afrického kontinentu.¹³³

Du Boisův život pokračoval po klikatých cestách plných zklamání ze segregačního režimu Jihu. Roku 1945 odchází z vedení Národní asociace na podporu barevného lidu. Toto zklamání vyvrcholilo kritikou americké politiky ve čtyřicátých letech a odchodem do Sovětského svazu na začátku padesátých let. Du Boise umírá v hlavním městě Accra nově vzniklého afrického státu Ghana, v zemi, kterou tak moc miloval.

---

¹³⁰Ibid: str. 800.

¹³¹Ibid: str. 379.

¹³²W.E.B. Du Bois: *Essays in Writings*, New York 1986, American library, str.850.

¹³³Vladimír Nálevka: *Čas soumraku*, Praha 2004, Triton, str.19.

7. Marcus Garvey

Narodil se ve městě St. Ann Bays na ostrově Jamajka v samotném srdci Karibiku. Jeho rodina pocházela z komunity uprchlých otroků Maroonů, obývajících jamajské hory. Garvey začal po skončení základní školy pracovat jako tiskař.¹³⁴ Roku 1912 se nechal najmout na dvouletou plavbu po Karibiku, Střední Americe a některých státech Západní Evropy. Na plavbě dospěl k přesvědčení, že existovala v oblasti Afriky velká černošská říše a jejím pozůstatkem je právě stále neporobená Etiopie. Po návratu na Jamajku založil Garvey se skupinou přátel organizaci UNIA (*Universal Negro Improvement Association*). Heslem organizace se stalo provolání *Jeden Bůh, Jeden cíl a Jeden osud*.¹³⁵ Náplní organizace bylo vytvoření bratrského spojení mezi lidmi černé rasy a podpora zvyšování hrdosti na kulturu a tradici. Hnutí se také mělo angažovat pro upevňování nezávislosti afrických států. Garvey nezískal na Jamajce takový ohlas jaký si představoval a rozhodl se odejít do Spojených států a založit zde sesterskou organizaci svého hnutí. Roku 1916 Garvey odchází do New Yorku a začíná zde propagovat po černých kongregacích ekonomickou a sociální nezávislost.¹³⁶ Hnutí se setkal mezi Afroameričany s obrovským ohlasem a už v roce 1919 hlásilo růst členstva na dva miliony. Garvey se rozhodl také šířit své poselství novinami, které nazval *Negro World*. Noviny se soustředily na oslavu hrdinů černé rasy a popisu krás černé kultury, speciálně na africké tradice a jejich význam pro identitu černé rasy. Černou rasu měla také udržovat Garveyova lodní společnost *Black Star Line*, která byla založena pro účel cestovní propagace garveyismu v zámoří.¹³⁷ Specifické postavení v hnutí získala společnost *The Negro Factories Corporation* soustřeďující řetěz tiskáren, hotelů, továren a čistíren specializující se na černé obyvatelstvo a na černé majitele.¹³⁸ Účel a filosofie těchto podniků byla jednoznačná: vybudovat silnou ekonomickou základnu pro budoucí silný a jednotný stát černé rasy. Bezpečnost budoucího státu měl zajišťovat *Universal african legion* soustřeďující se na možnou válku s evropskými koloniálními velmocemi.¹³⁹ Vrcholu dosáhla UNIA na začátku dvacátých let. Tehdy Garvey vystoupil v Madison Square Garden před davem pětadvaceti tisíc přívrženců a zástupci zemí ze všech

---

¹³⁴Oto Halama: Rastafari, Praha 2008, Volvox Globator/ Religio. Str.24.

¹³⁵Ibid: str.25.

¹³⁶Ibid: str.26.

¹³⁷Ibid: str.26.

¹³⁸Randall K. Burkett: Religios ethos of UNIA in African american religios thought by Cornel West and Eddie Glaude: Lousiville 2003, Westminster press. Str.550.

¹³⁹Ibid: str.556.

končin světa. Shromáždění zakončila zpěv hymny hnutí UNIA a přehlídka padesáti tisíc příslušníků ozbrojených jednotek Garveyova hnutí.¹⁴⁰ Shromáždění UNIA proslula snahou o určitý duchovní přesah v používání zpěvníku s texty oslavující Etiopii jako zemi otců černého národa s využitím třicátého druhého žalmu. Shromáždění měla ustálenou formu podobající se bohoslužebnému rituálu prokládaném provoláními za svobodu Afriky zakončenou melodiemi hymny *Bůh ochraňuj našeho prezidenta*, myšleno Garveye. Hudbu pro shromáždění skládali pouze černí skladatelé UNIA a za hudební případně pěvecký doprovod se starala jednotka Black legion UNIA.¹⁴¹

Nejdůležitější cíl Garveye bylo sjednocení černého lidu. Ke sjednocení mohlo dojít pouze v první vlasti a tou byla Afrika, která byla v té době až na malé výjimky v rukou koloniálních mocností. Uskutečnění toho snu mělo dojít podle Marcuse Garveye pouze v případě společné práce Afroameričanů. Za tímto účelem měla sloužit plavební společnost *Black Star Line*, jejíž akcie si koupili černoši z mnoha zemí. Lodě této společnosti měli přeplavit občany nového všeafrického státu v případě repatriace.¹⁴²

Problémy s Garveyovým hnutím nastaly roku 1922 když Liberie odmítla přijmout vystěhovalce z UNIA jako nové africké občany. Zároveň o rok později byl Garvey obviněn z daňového podvodu. Tato aféra skončila soudním procesem, který odsoudil Garveye na pět let vězení.¹⁴³ Soudní proces zapříčinil úpadek hnutí UNIA. Proti hnutí se zvedl silný odpor i ze strany celé řady afroamerických aktivistů. Mnoho bojovníků za občanská práva přivedl Garvey do rozpaků svými kontakty s extremistickým hnutím Ku-Klux-Klan za účelem podpory pro rasovou separaci Afroameričanů od bílé majority, kterou mu byl Klan ochoten podpořit. Nicméně v nižších vrstvách našel Garvey celou řadu stoupenců pro uskutečnění svých mlhavých představ o vzdálené vlasti všech černochů. Garvey nakonec umírá v Londýně roku 1940 v naprostém zapomnění obklopený pouze svými nejvěrnějšími druhy.¹⁴⁴ Roku 1964 je jeho tělo přesunuto na Jamajku, kde bylo pochováno v národním památníku. Tvář Marcuse Garveye se následně dostala na desetidolarovou minci jamajského dolaru.¹⁴⁵ Vlajka hnutí UNIA se stala inspirací pro národní barvy vlajky prvního nezávislého státu afrického kontinentu Ghany.¹⁴⁶

---

¹⁴⁰Ibid: str.560

¹⁴¹Ibid: str.562

¹⁴²Ibid: str.564

¹⁴³Ibid: str.27.

¹⁴⁴Ibid: str.28.

¹⁴⁵ http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d3/Jamaica_20_dollars.jpg. *Jamajská národní mince*. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

8. Exkurz - Původ letničního křesťanství

Letniční hnutí tvoří dnes významnou část populace černých křesťanů. Jeho prvopočátky souvisí s druhým velkým probuzením (obecně označovaným jako *revival*) vedeným emocionálně vypjatými evangelizačními vůdci a kazateli jako byl Dwight Moody, kteří svolávali velká shromáždění spojenými se svědectvími o víře. Toto hnutí mělo velký úspěch mezi afroamerickými baptisty. Hnutí posílilo mileniálním očekáváním pozdního deště, který předznamenával druhý příchod Krista na základě znamení zázraků způsobených duchem svatým.¹⁴⁸ Už roku 1897 vzniká v jižanských státech charismatická církev *Church of God in Christ* (dále *COGIC*), založená charismatickým kazatelem Charlesem H. Masonem (1866 - 1961), který původně pracoval jako potulný kazatel *Baptist Missionary Church*.¹⁴⁷ Hlavní vizí Masonovy teologie byl důraz na obrácení hříšníka skrze křtu duchem svatým a přijetím boží milosti. Nezbytnou součástí obrácení jsou charismata, duchovní dary, které obsahují zázračná uzdravení a prorokování. Pod Masonovým vedením získalo hnutí sídlo a hlavní centrum v Memphisu ve státě Tennessee, kde působí dodnes hlavní biskup *COGIC*.¹⁴⁸ *COGIC* patří dnes k největším černošským denominacím. Je známá svými emocionálně vypjatými bohoslužbami spojenými s tancem, mluvením v jazycích a doprovodem mnohohlasého sboru. Podle odhadů se ke *COGIC* hlásí více než pět milionů věřících. *COGIC* propaguje řadu sociálních a duchovních programů pro černošskou komunitu zaměřených na péči o vězně, zdravotní pomoc nebo výchovu mládeže.¹⁴⁹ Tyto programy pomáhají *COGIC* udržovat si silný vliv mezi širokými vrstvami afroamerické populace. Zbožnost *COGIC* evidentně vyhovuje temperamentu černošské populace a může také poodhalovat africké kořeny v tanci a emocionalitě.

Hlavní osobností letničního hnutí se nakonec stal William Seymoure (1870 - 1925) pocházející z baptistického prostředí rodiny osvobozeného otroka. Vystudoval biblickou školu vedenou Charlesem F. Parhamem, který byl jedním z prvních exponentů letničního hnutí. Roku 1905 odchází do Los Angeles, kde převzal baptistický sbor v Azuza Street na

---

¹⁴⁶http://en.wikipedia.org/wiki/File:Flag_of_Ghana.svg. *Barvy vlajky Ghany*. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

¹⁴⁷Church of God in Christ. <http://cogic.net/cogiccms/default/cogic-history/the-founder-church-history/>. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

¹⁴⁸*Ibid.*

¹⁴⁹: Church of God in Christ: Charities. <http://cogic.net/cogiccms/charities/>. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

chudém předměstí.¹⁵⁰ O rok později se stal centrem zázraků spojených s darem mluvení jazyků v duchu novozákonního zázraku podle knihy Skutků, který podle letničního hnutí předpovídá vznik křesťanské církve. Duch zbožnosti sboru na Azusa Street na určitou dobu spojil probuzenecky orientované bílé a černé křesťany, kteří byli přivedeni novým misijním impulzem.. Na základě tohoto sboru se utvořil nový církevní útvar pojmenovaný jako *Assemblies of God* (okolo roku 1910), který dodnes zastupuje většinu křesťanů letničního směru.¹⁵¹

---

¹⁵⁰Ibid: str.57.

¹⁵¹Ibid: str.58.

9. Boj za lidská práva a jeho vliv na formování černé teologie

Hnutí za lidská práva se začalo aktivně formovat na začátku padesátých let v souvislosti se snahou černého pastora doktora Martin Luthera Kinga o aktivity proti jižanské segregační politice.¹⁵² Počátky boje za lidská práva začínají roku 1955 odmítnutím černé švadleny Rose Parksové uvolnit místo v bílé části autobusu patřícího alabamskému městu Montgomery. Tento odvážný čin podnítl mladého baptistického pastora Martina Luthera Kinga, který na základě tohoto bojkotu vyhlásil aktivní nenásilí proti zákonům Jima Crowea. Po tři sta osmdesát jedna dní čtyřicet dva tisíc černochů ve městě Montgomery bojkotovalo všechny linkové autobusy a organizovalo si dopravu po městě vlastními prostředky.¹⁵³ Dopravní společnost se ocitla na pokraji krachu a nakonec musela černé zákazníky zrovnoprávnit. Tento nenásilný bojkot se ukázal jako velmi účinný a v pozdějších letech byl zopakován zejména ve veřejných jídelnách, na koupalištích, sociálních zařízeních nebo ve veřejných knihovnách. Jako metodu aktivisté často použili hromadné obsazení v sedě (takzvaný sit-in).¹⁵⁴ Tato nenásilná strategie přinesla konkrétní a významné výsledky, nicméně pouze dílčí v boji proti segregačnímu režimu na jihu Spojených států. King přednesl program svého hnutí 28. srpna roku 1963 při pochodu na Washington, který oslavoval stoleté vyhlášení emancipace černých otroků prezidentem Abrahamem Lincolnem roku 1863. King v projevu známém pod názvem Mám sen vyložil budoucnost Ameriky jako zemi mírové spolupráce lidí různých ras a náboženství.¹⁵⁵ Všichni budou žít podle myšlenky zakotvené v ústavě Spojených států, že všichni lidé byli stvořeni rovnocenní.¹⁵⁶

Za své aktivity v hnutí nenásilí získal King roku 1964 Nobelovu cenu míru. V posledních letech své činnosti začínal King dospívat k radikálnějším stanoviskům, pod vlivem pomalé aplikace občanských a sociálních práv v rámci afroamerické společnosti a problematiky mírového hnutí v případě amerického angažmá ve Vietnamu.¹⁵⁷ Dne 4. dubna 1968 byl Martin Luther King zastřelen na balkoně hotelu ve městě Memphis. King patřil k

¹⁵²Rosino Gibellini: Teologické směry 20. století, Kostelní Vydří 2011, Karmelitánské nakladatelství. Str. 408.

¹⁵³Ibid: str. 409.

¹⁵⁴George B. Tindalle a David B. Shi: Dějiny USA, Praha 1994, Nakladatelství Lidových novin. Str.702.

¹⁵⁵Robert Dallek: Kennedy, Nedokončený život John F. Kennedy 1917 – 1963, Praha 2006, Argo, s.548

¹⁵⁶Ibid: str.408.

¹⁵⁷Ibid: str.413.

nejvlivnějších vůdců afroamerické historie. Jeho inspirace vycházela z evangelijního přikázání lásky a indického učení ahinsá (nenásilí) vycházející ze strategie Mahatmá Gándhího. V letech 1955 až 1965 dosáhlo Hnutí za občanská práva schválení zákona o občanských právech prezidentem Lyndonem Johnsonem 2. července 1964. Velkým úspěchem bylo přiznání volebního práva barevným spoluobčanům Zákonem o volebním právu z roku 1965 a zrušení povinných zkoušek z gramotnosti a jiných opatřeních používaných k diskriminaci barevných voličů. I přes schválení tohoto zákona se Afroameričané setkávali s frustrací z přetrvávajícího odporu ze strany většinové společnosti a z nelidských podmínek v černošských ghettech ve velkoměstech. Z těchto podmínek vzniká nová strategie emancipačního boje. Této taktiky se začaly chytat výzvy a volání po uplatnění *Black Power*, radikální pojetí černé identity, vycházející z kořenů černého islámu.

10. Vznik a vývoj synkretické teologie hnutí Nation of Islam

Roku 1913 vzniká Moorish Science Temple založený v Newarku černým nacionalistou Drew Ali. Ali vyznával ideologické poselství Marcuse Garveye a domníval se, že takto pojatý černý nacionalismus může před připravit půdu pro přijetí islámu na půdě Spojených států. Učení hlášené Drew Alim obsahovalo eklektismus východních filosofii s nápravným a pacifistickým tónem. Učení svého hnutí podal Ali v knize s titulem *Holy Quran*, bylo považované za esoterické a přístupné pouze členské základně a s Koránem nemělo nic společného. Zabývalo se hlavně osobností Ježíše Krista a postavou Jana Křtitele, které ho identifikovalo s Garveyem.¹⁵⁸ V dalších částech obsahovala etiku formulovanou pod vlivem východního a indického myšlení. Hlavním poselstvím byly láska, mír a spravedlnost. Poslední část podávala ontologii a historii Afroameričanů. Příznivci hnutí odmítali jména, která pro ně používala tehdejší Amerika - „černoši, Etiopané, barevní“. Historicky a rasově se identifikovali jako Maurové, podle Aliho věrouky „staří Moabité“. Islám byl v jeho podání původní náboženství asijských národů a Američané maurského původu se k němu měli vrátit. Islám považovali členové chrámu za přirozené náboženství a Aliho za proroka, který ho měl připomenout Afroameričanům. Z islámu přejal Ali některé termíny a symboly, ráj například umístil do Mekky. Boha nazval jménem Allah, ale pojímal ho křesťansky a pantheisticky jako Boha-otce, který je součástí vyššího lidského já. Člověk se podle Aliho teorie skládá ze tří částí: fyzického těla, duše a duch, božské součásti člověka. Cílem života bylo splynutí s Bohem. Někteří členové věřili v reinkarnaci a zachovávali vegetariánství. Proroka Muhammada pokládal Ali za reinkarnaci Ježíše. Bohoslužby probíhaly v pátek a věřící se modlili směrem k Mekce, jinak ale měli křesťanské rysy. Členové hnutí byli vyzýváni k vykonání pouti do Mekky. V rodinném životě se praktikovala monogamie a endogamie. Ali nedoporučil mezirasové sňatky.¹⁵⁹

Po Aliho smrti v roce 1929 nastala nástupnická krize a hnutí ustoupilo do bezvýznamnosti, ale předpřipravilo půdu pro zformování významného hnutí černého uvědomění.

Dobou zrození Nation of Islam byla nejhorší ekonomická krize. Na počátku této krize se objevil detroitským černým ghetu tajemný obchodník Walli Fard. Fard vystupoval jako

---

¹⁵⁸Simona Hlaváčová: Islám ve Spojených státech, Brno 2008, Mezinárodní politologický ústav, s. 86.

¹⁵⁹Ibid:s. 87.

prorok a vtělení Allaha. Založil náboženské hnutí s islámským sebepojetím, ale heterodoxní teologií. Během čtyř let svého záhadného působení shromáždil komunitu asi osmi tisíc příznivců.¹⁶⁰

Nový kult začal objevovat svoji identitu v kmeni. Svoji identitu přejímali z kořenů černé Afriky nalezené v kmenech Shabazz, jejichž náboženstvím je islám a jazykem arabština. Podle Farda byl islámský národ ztracen a znovu nalezen v americké divočině. Adept hnutí byl přijat po přepsání dopisu a zaplacení deseti dolarů, což bylo pro negramotné černochoy velká zkouška loajality a odhodlání. Členové komunity dodržovali striktní disciplínu a pravidla vzájemné finanční podpory. Finanční nezávislost byla motivována snahou založit si vlastní stát. Členové Národa se izolovali od bílé většiny a odmítali kupovat její výrobky. Fard rozvinul také široké vzdělávací aktivity spojené se zakládáním specializovaných univerzit a kulturních center nazývaných „chrámy“. Pilířem vzdělávací kampaně bylo založení Univerzity islámu poskytující praktickou výuku na úrovni základního vzdělání. Roku 1932 jeden ze členů Národa, povzbuzený Fardovým rasismem vyzval k přinášení lidské oběti, zavražděného bělocha ve stylu voodoo.¹⁶¹ Tak začala perzekuce a strach ze členů Národa. O dva roky později Fard zmizel, podle víry příznivců odešel do Mekky. Na místě vůdce ho vystřídal dosavadní šéf kultu původně stoupenec Gaveyho učení Elijah Muhammad - vlastním jménem Pool (1897 – 1975), původně chudý námezdní dělník z rodiny baptistického kazatele. Život mu změnilo setkání s Fardem roku 1931. Léta 1942 až 1946 strávil ve vězení za odpírání vojenské služby, ale tuto dobu nepromarnil.¹⁶² Rozvinul misi mezi vězni a získal velké množství stoupenců mezi chudými a vyloučenými afroamerickými vězni. Podobná misijní činnost se stala typickou pastorační činností Národa až do dnešní doby. Elijah rozpracoval Fardův odkaz do podoby radikálního separatismu s důrazem na černou rasistickou věrouku formulovanou mýticko-náboženskou rétorikou. Hlavním dílem se stala Elijahova kniha sepsaná na základě Fardových výroků *Message to the Black Man in America*, obsahující náboženská témata a ekonomické plány na ustavení autonomního černošského státu. Ontologie a eschatologie obsáhl Elijah v mýtu o prvním národu zvaném kmen Shabazz, kteří vznikli z prvních lidí na Zemi v oblasti Nilu a Mekky. Vztah k bělochům se odráží v mytologickém příběhu o šíleném vědci doktoru

---

¹⁶⁰Sebepochopení a historie hnutí se nalézají na webu Národa pod současným vedením Louise Farrakhana: (27. 2016) <https://www.noi.org/noi-history/>. *Historie of Nation*. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11]

¹⁶¹Ibid: s.90.

¹⁶²Stejný web obsahuje oficiální životopis Elijah Muhammada s odkazem na dnešní sebepochopení Národa.

Yaqubovi, který před šesti tisíci lety spáchal šílený pokus v oblasti genetického inženýrství, když zneužil svoje znalosti k naklonování bělocha. Na ostrově Pathmos tento vědec selekcí genů vytvořil rudou, hnědou, žlutou a nejvíce zdegenerovanou bílou rasu. Běloši se rozšířili z ostrova Pathmos do Mekky a decimovali do té doby v míru žijící černou rasu. Zotročili černochoy, a protože chtěli vyhubit původní černou rasu křížili se s ní na plantážích.¹⁶³ Podle božích záměrů však bude s bílou rasou spravedlivě skoncováno v den, kdy Bůh zemi postihne apokalypsou. Tento eschatologický vrchol bude mít podobu kruté rasové války, jež zasáhne městská gheta. Naději na vystoupení na nebesa bude mít pouze deset procent černého obyvatelstva, kteří dosáhli poznání čisté černé rasy pocházející z raději kmene Shabazz. Tito vyvolení stoupenci Národa budou k boží slávě vyzdviženi létajícím přístrojem na nebesa. Z nebeských výšin budou vládnout černému lidu, zatímco zdegenerovaná bílá rasa propadne peklu.¹⁶⁴ Tento konec černých dějin přiblížil Fard zveřejněním svého vtělení a vyvolení v roce 1930. Zdroji teologie Národa jsou eschatologické představy černých církví, pravděpodobný vliv heterodoxní verze šíitského islámu (Fard jako možný vtělený Mahdí), ideologie Marcus Garveye a apokalyptické učení Svědků Jehovových s důrazem na jejich misijní metody.

Kult, který nazývali stoupenci Národa nezkaženým černým islámem, měl řadu kontroverzních dogmat. Allah byl pojat jako černý bůh, nejvyšší mezi černými bytostmi, z nichž jsou všechny božské (podle náboženského hodnocení monolatrie). Při rituálech se používal Korán i Bible. Naproti tomu předpisy omezující konzumaci pokrmů a doporučující vhodné potraviny a postup modliteb byly v plném souladu s ortodoxním islámem. Členové národa dodržovali zákaz konzumace masa, alkoholu a dalších výrobků typických pro jižanskou kuchyni. Zákaz konzumace vepřového zdůvodnil Elijah, tím že jeho konzumace sloužila ke zlepšení poddajnosti černých otroku vůči bílým pánům. Jídelní předpisy získaly oficiální kodifikovanou podobu ve specializované kuchařce *How to Eat to Live*¹⁶⁵ sepsané Elijahem v newyorském vězení. Tato kuchařka sloužila k obraně před otravou jídlem bílého muže. Adeptům na členství bylo dovoleno jíst jednou denně vegetariánské jídlo.¹⁶⁶

---

¹⁶³<http://genius.com/Elijah-muhammad-message-to-the-blackman-in-america-chapter-1-annotated>. . *Elijahu Mohammed*. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11]

¹⁶⁴<http://genius.com/Elijah-muhammad-message-to-the-blackman-in-america-chapter-1-annotated>. . *Elijahu Mohammed*. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11]

¹⁶⁵Plná verze knihy se nachází zde: : <http://www.thatswhatgoodmedia.com/wp-content/uploads/2015/09/How-To-Eat-To-Live.pdf>. *How eat to live*. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11]

¹⁶⁶*Ibid*: s. 92.

Národ se dále prokazoval důrazem na dokonalý společenský oděv v černém provedení pro muže doplněný typickým červeným motýlkem a dlouhými šaty se závojem nebo šátkem pro ženy. Ženám v Národě patřilo podřadné postavení. Dodnes tyto způsoby oblékání patří k viditelným znakům národa, podobně jako použití písmene X na místo příjmení, které nahrazuje neznámé africké jméno ukradené bílým otrokářem (*ex-slave* – odmítání jmen vnucených modrookými d'ábly). Dominantní role ve vedení rodiny patřila vždy muži. Muži také sloužili v ochranných jednotkách starající se o provozní záležitosti organizace zvaných *Fruit of Islam*.

Doktrína o potřebě zvláštní výživy vedla k vytvoření podnikatelské činnosti pro členy Národa, kteří byli ekonomicky aktivní na potravinářském trhu. Tyto podniky měly sloužit jako základ hypotetického státu v budoucnosti. Vrcholem podnikatelských aktivit bylo založení banky *Guaranty Bank and Trust Company*. Vliv si národ také získával tiskem a distribucí časopisu *Muhammad Speaks* popularizující myšlenky Elijaha a Farda s důrazem na černou hrdost pro široké masy černého obyvatelstva. Časopis měl více čtenářů než bylo členů Národa. Vycházel každý týden díky obětavé distribuci řádových členů po celých Spojených státech dveře od dveří, zcela zdarma. Díky této taktice začala popularita Národa pomalu růst.¹⁶⁷

Radikální ideologie Národa vedla ke kontroverzní proslulosti vzhledem ke kontaktům s bělošskými separatistickými organizacemi jako Ku-Klux-Klan, americké neonacistické hnutí nebo *League of South*. Postoje na první pohled odlišných rasistických a separatistických organizací sblížovala agresivní rétorika a program odděleného života bílých a černých obyvatel s vymezenou identitou a vlastním územím na půdě Spojených států. Spojovacím článkem byl nepochybně také antisemitismus, který získal velkou oblibu mezi členy Národa. Za hlavní příčinu lze bezpochyby označit antisystémový charakter hnutí, které hledalo příčinu mizérie svých stoupenců ve světě konspirací. Velké obliby se těšila tajná historie podílu Židů na obchodě s otroky. S častou sympatií se setkávala podpora pro „palestinskou věc“ na Blízkém Východě.¹⁶⁸

---

¹⁶⁷Ibid: s.93.http://www.adl.org/anti-semitism/united-states/c/what-is-the-nation-of-islam.html?referrer=http://archive.adl.org/main_nation_of_islam/#.V3Ed99SLRkg. *Antidefamation league*. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

¹⁶⁸(27.6.2016)

10.1. Malcolm X (1925-1965)

Je bezpochyby jedním z velmi uznávaných bojovníků za černou emancipaci. Společně s M. L. Kingem usiloval o zlepšení života černých mas, ale jejich vize budoucí společnosti byla velmi vzdálená v teorii i praxi. Oba dva získali příznivce mezi Afroameričany, ačkoliv každý v rozdílném prostředí. Malcolm především v chudinských ghetech a na předměstích průmyslových aglomeracích. King v jižanských státech Unie s vysokým podílem venkovského obyvatelstva. Oba dva zahynuli násilnou smrtí. V současné době můžeme být svědky opětovného vzrůstu popularity osobnosti Malcolma X mezi černou mládeží a radikálními nacionalistickými proudy (např. Black Lives Matter nebo názory Cornela Westa).

Malcolm Little se narodil ve státě Nebraska v rodině angažované v Garveyho organizaci UNIA. Myšlenky garveyismu – černošská jednota a idea vybudování samostatného státu v Africe mladého Malcolma velmi ovlivnila. V dětství ho poznamenal bělošský rasismus v podobě vraždy otce Ku-Klux-Klanem za to, že prodával v segregované bílé čtvrti. Rodinný dům Klan zapálil a následně postihla rodinu bída. Matka musela bez otce živit osm dětí v hladových letech hospodářské krize. Poté, co se matka zhroutila, prošel Malcolm několika pěstounskými rodinami a musel se protloukat na vlastní pěst. Přesto měl dobré školní výsledky, rasističtí učitelé ho nutili neustále měnit školy. Po školních neúspěších skončil na ulici v chudinské části Bostonu mezi zloději a drogovými dealery.¹⁶⁹ Věnoval se nejdříve obchodování s drogami, později vykrádání bytů, za které si odpykal šest let ve vězení. Za mřížemi našel Malcolm nový smysl v učení Národa islámu. Přitahovalo ho učení černého nacionalismu, které dávalo novou životní perspektivu v disciplíně, etice pracovitosti, asketickém životním stylu, autoritě Elijahu Muhammada, které se musel každý člen podřídit pro tento řád bývá toto hnutí někdy označováno za afroamerický puritanismus. Uctíval černého boha, který přišel za Afroameričany v podobě Farda. Záhy po propuštění začal pracovat jako ministr kultu a brzy poté ho povolal Elijah jako svého osobního mluvčího a nejvýraznější osobnost celého hnutí.¹⁷⁰ Malcolm získal masovou popularitu mezi mládeží z chudinských čtvrtí velkých měst. Během působení ve funkci mluvčího se Národ rozrostl z několika set na sto tisíc na počátku šedesátých let. Malcolm zahájil informační kampaň v podobě vydávání zmíněného časopisu Muhammad speaks, který se stal důležitým propagačním médiem a také fundraisingovým prostředkem. Toto médium

---

¹⁶⁹Ibid: s.93

¹⁷⁰Marek Hrubec a kol.:Martin Luther King proti nespravedlnosti, Praha 2010, Filosofie. s.68.

umělo přitáhnout pozornost z urbanizovaných oblastí obývaných sociální spodinou. Mnoho sympatizantů se přihlásilo z věznic během výkonu trestu.¹⁷¹

V šedesátých letech nastoupila etapa osamostatňování mnoha zemí Afriky. Tuto vlnu využilo vedení Národa k získání mezinárodních sympatií a uznání celosvětové muslimské komunity jako možné interpretace islámu vhodné pro afroamerické muslimy postižené otroctvím a rasismem. Elijah a Malcolm byli přijati některými autoritami ze zemí Blízkého východu a Afriky. Nejvýznamnější pro mezinárodní ohlas bylo setkání Malcolma s egyptským prezidentem Gamalem Nasirem roku 1959 a slavná pouť do Mekky v roce 1964 spojeného s přijetím u představitelů Saudské Arábie. Vedení Národa získalo z těchto poutí velký politický kredit, potvrdilo svou náboženskou legitimitu a pozici hlavní muslimské skupiny v USA, oproti náboženským organizacím emigrantů, které byly marginální.¹⁷²

Na počátku šedesátých let Malcolm zažíval rozpor mezi agresivní rétorikou Národa v kontrastu jeho faktickou nečinností v oblasti lidských práv. Názory na integrační proces shrnul ve známém projevu *Black Revolution* z roku 1963, kde odmítl jakoukoliv možnost soužití dvou ras: „*Žádní lidé na zemi nesymbolizují biblické zobrazení ztracených oveček jako dvacet milionů černochů v Americe a nikdy v historii nebyl vlk tak zlý a krvežíznivý jako běloši v Americe. Kdyby se zde objevil Bůh spojil by dohromady své dlouho ztracené ovečky s bílým vlkem.*“¹⁷³ Pochybnosti o směřování hnutí zasela do Malcolmovy duše návštěva Mekky, kde obdržel přátelské přijetí od bílých muslimů, kteří s ním zacházeli jako rovný s rovným. Od té doby došel k možnosti soužití obou ras na území jednoho státu. Po čase přestal mezi špičkami národa nacházet podporu pro angažování ve prospěch lepšího života Afroameričanů. Zároveň si začal uvědomovat korupci u vládnoucí rodiny Muhammadových. Pro Elijah se stal nebezpečným svoji popularitou. Nevyhnutelný konflikt skončil odchodem Malcolma z Národa. Odvrátil se od rasových dogmat o bílých ďáblech a nároku na exkluzivitu černého islámu. Založil dvě organizace náboženskou *Muslim Mosque*, snažící se o budování ortodoxní sunnitské komunity, a politickou *Organisation of Afroamerican Unity*, kopírující Organizaci africké jednoty.

Těsně před vraždou dokončil společně se slavným afroamerickým novinářem Alexem Haleym svou autobiografii, která byla později zfilmována kontroverzním režisérem sociálních dramát Spikem Lee. Jeho osobnost stále přitahuje pozornost umělců i sociálních

---

¹⁷¹Ibid:s. 70

¹⁷²Počet členů Národa postupně vzrostl ke sto tisícům.

¹⁷³Ibid: s.74.

aktivistů, kteří v něm hledají atraktivní symbol sociální revolty proti establishmentu a sociálnímu útlaku. Zároveň je stále vnímán jako zdroj inspirace pro hip-hop svým vystupováním hrdého a sebevědomého černocha.¹⁷⁴

Roku 1975 umírá Elijah Muhammad. Dochází k roztržce ohledně vedení Národa mezi jeho synem Warithem a Louisem Farrakhanem. Louise vstoupil do hnutí roku 1955 po setkáním s Malcolmem.. Před tím proslul jako zpěvák hudebního stylu calypso. Proslavil se písní *A White Man's Heaven is A Black Man's Hell*. Do čela Národa byl nakonec zvolen Warith. Změnil oficiální postoj k rase, distancoval se od rasistické ideologie Elijaha. O rok později změnilo hnutí název na *World Community of Islam in West*, později přejmenovanou na *American Society of Muslim a od roku 2003 na Mosque Care*.¹⁷⁵ Přihlásil se k odkazu Malcolma jako bojovníka za lidská práva. Členové byli podporováni ke vstupu do armády a účasti v občanském životě. Rozpustil hospodářské impérium Národa jehož hodnota bylo odhadována čtyřicet tři milionů dolarů. Organizace však neupadla do ekonomické pasivity. Roku 1979 hnutí získalo zakázky pro americkou armádu.¹⁷⁶

Zatím co se Warith Dean Muhammad orientoval na Saudskou Arábii a světovou sunnitskou ortodoxii, Farrakhan se stále držel extrémistické rasové linie s inklinací k panafrikánské ideologii. Intenzivně hledal vazby na černém kontinentě. Časem získával podporu mezi stále širokou podporu stále silnou vrstvou nespokojených Afroameričanů. Původní Národ a jeho duch byl veřejně vzkříšen během oslav Spasitelova dne 21. února 1981 na výročí narození Farda (oficiální svátek hnutí). Farrakhan přednesl projev, v němž obvinil vládu USA, křesťany, židy i Araby z komplotu proti afroamerické muslimské komunitě a ze zosnování vraždy Eliji Muhammada. Prohlásil, že Posel není mrtev a dál bude k lidu promlouvat skrze Farrakhana.

Obrátil se na vrstvy chudých černochů žijících v ghettech a vyzval je, aby přestaly bojovat černí proti černým, gangy proti sobě. Nabídl Allahovy armády přinášející sociální programy pod islámskými hesly. Náboženství ve Farrakhanově hnutí nehrálo primární úlohu. Členové obnoveného Národa dobře věděli, že hlavně sociální služby a charita a teprve v druhé řadě ideologie dokážou získat srdce chudinských čtvrtí. Jejich působení lze označit za islamizaci zdola. Aktivita Národa měli pozitivní dopad na potlačení kriminality, poklesu drogového obchodu na místech kde se federální policie bála zasahovat, vedli

---

¹⁷⁴Trailer filmu dostupný na :<https://www.youtube.com/watch?v=sx4sEvhYeVE>. Spike Lee *Malcolm X*. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11]

¹⁷⁵: <http://www.wdeenmohammed.com/profile-of-imam-w.-deen-mohammed.html>.. W.D. Mohammed. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11]

¹⁷⁶Ibid: s.99.

kampaň proti nastupující epidemii HIV. Sociální péče Národa obdržela za své sociální a charitativní aktivity uznání od zprvu nečinných federálních orgánů.¹⁷⁷

Farrakhan vyžadoval od členů plné uznání své autority a disciplínu, nabízel vizi separované, pracovité a rasově vymezované komunity. Na rozdíl politické pasivity Elijaha zasáhl Farrakhan do politického boje v prezidentských volbách. V roce 1984 podpořil kandidaturu černého teologa a kazatele Jesseho Jacksona na prezidenta za Demokratickou stranu. Jackson předtím pronesl řeč na pohřbu Elijaha a poskytl interview pro Muhammad speaks o blahodárném přínosu Národa černé komunitě. Navíc sám Jackson sympatizoval s konceptem kulturního pluralismu než individuální integrace. Sympatie muslimské komunity získal také svým zásadovým postojem k zahraniční politice a zemím Třetího světa, vyjadřoval podporu palestinskému boji za nezávislost a solidaritu s odporem proti apartheidu v Jižní Africe.¹⁷⁸ Jackson a Farrakhan, jako jeho muslimský poradce navštívili Damašek v době, kdy americká vláda označila Háfíze Asada za teroristu. V předvolební rétorice ale kritizoval napětí mezi černou a židovskou komunitou. Po výměně několika invektiv mezi Farrakhanem a představiteli amerických židů, které vyvrcholily hrubými urážkami s antisemitským podtextem na adresu judaismu a představitelů státu Izrael, které nakonec zdiskreditovaly celou Jacksonovu kampaň se Jackson nakonec musel od Národa a Farrakhana distancovat.

Mediální reflexe černého antisemitismu trvá dodnes v podvědomí americké společnosti. Oblíbeným tématem Farrakhana bylo rétorické napadání konceptu vyvoleného národa. V roce 1991 vydal Národ publikaci *The Secret Relationship Between Blacks and Jews* obviňující Židy z podílu na obchodu s otroky kde použil srovnání s holocaustem. Farrakhan přijal metodu viktimizace a moderní terminologie, v nichž referoval o nárocích na reparace za obchod s otroky. Kniha vzbudila bouřlivé reakce ze strany amerického tisku komentována jako projev nového černošského antisemitismu.

V devadesátých letech prošel Farrakhan obdobím demonizace, obviňován z antisemitismu a extrémismu, jeho charisma a program stále přitahoval mládež z prostředí spodiny a urbanizovaných ghett, které u jeho programu soběstačné komunity nacházeli reálnou alternativu ke své drogové a většinou kriminální kariéře. Rozdělení Ameriky na černou a bílou prošlo radikálním oživením novou vlnou černého nacionalismu. Pozornost přitahovaly také Farrakhanovy kontakty s kontroverzními politickými figurami zemí

---

¹⁷⁷Ibid: s.101.

¹⁷⁸Rosino Gibellini: Teologie XX. Století, Kostelní Vydří 2011, Karmelitánské nakladatelství, s.433.

Blízkého východu, zejména finanční spolupráce s libyjským vůdcem Muahammarem Kaddáfím, od něhož získal Farrakhan bezúročnou půjčku ve výši pěti milionů dolarů. Realizace libyjské ochoty podporovat Národ uvázla na sankčním režimu schváleného Kongresem Spojených států. Farrakhan navštívil mimo Libye i další země pod sankčními pravidly – Írán, Irák nebo problematické Kongo. Podařilo se mu získat určitou podporu pro afroamerickou komunitu v zámoří ve formě darů. Podílel se na organizaci významné iniciativy na sjednocení všech Afroameričanů *March of Million Man* v říjnu 1995 na třicáté výročí pochodu Martin Luthera Kinga. Programem pochodu byl odpor proti mocenskému establishmentu bílé vlády a demonstrace hrdosti na černou identitu a slavnou minulost, zároveň také vyjádřit společné zájmy všech Afroameričanů. Pochod měl podle odhadů účast mezi sedmi stovkami až osmi set padesáti tisíci lidí. Početně se jednalo o největší demonstraci Afroameričanů od doby hnutí za lidská práva v šedesátých letech spojující různé proudy emancipačních organizací a platforem.¹⁷⁹ Velkým tématem se staly požadavky na odškodnění za otrocké práce požadované Národní asociací na podporu barevného lidu (*NAACP – National Association for Advance Colored People*) a Národní koalicí černochů pro reparace v Americe (*NCOBRA – National Coalition Blacks for Reparation in America*), v panafrických otázkách se Farrakhan angažuje v populistickém duchu dodnes.

V roce 2000 se Národ pokusil o smíření s mainstreamovým islámem Waritha Deana Muhammada. V projevu odsoudil rasistickou ideologii a znovu popřel božství zakladatele Farda. Nicméně svou ideologii stále přizpůsobuje poslouchajícímu publiku aktuálních posluchačů. Populistické balancování mezi rasovou tolerancí universalistického islámu a panafrickou formou rasové separace je pro jazyk jeho charismatických projevů typické dodnes.

10.2. Dialog mezi černými teology a Nation of Islam

Zdrojem nové strategie se stává hnutí Černá moc (*Black Power*). Černá moc vznikla ze segregačně orientované sekty Islámský národ (*Nation of Islam*), kterou založil roku 1930 Wali Fard Muhammad, muslimský černošský cestující neznámého původu, pravděpodobně karibské oblasti. Muhammad o sobě tvrdil, že pochází z Afriky. Rozvinul propagandu o

---

¹⁷⁹Pochod je ke shlédnutí na: <https://www.youtube.com/watch?v=ol3BIfAKqPI..> *March milion men*. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11]

„pravém náboženství černochoů z Afriky a Asie“. ¹⁸⁰ Muhammad se prohlásil za inkarnaci Allaha, pravého Boha černošského lidu. Allah odvede svůj lid do zaslíbené africké země, která jim odnepaměti patří. Křesťanství je náboženstvím bílého muže vnucené otrokáři z důvodu podmanění černého lidu. Nation of Islam osvobodí černý lid a získá ho pro hrdou a nezávislou Afriku. Černá je krásná a hrdá, zatímco bílá barva vychází od satana. Jednalo se tedy o spojení idejí Garveyova hnutí a heterodoxního islámu. ¹⁸¹ Sídlem hnutí se stal Maurský chrám vědění v Detroitu. Hnutí proslulo aktivní misíí mezi mladými nezaměstnanými muži a bývalými vězni hledajícími svoji identitu. Masivní propagandu vedl Waliho žák Elija Muhammad, který na začátku padesátých let získal pro hnutí odsouzeného zlodějíčka Malcolma Littlea (po konverzi si změnil jméno na Malcolm X v duchu ideje Islámského národa, že každý černocho je bezejmenný, protože mu bylo jeho jméno ukradeno bílými otrokáři). ¹⁸²

Z řad hnutí vzešel Malcolm X významná postava emancipačního boje. Malcolm X byl ve svých postojích radikální, separatistický a revolučně aktivní. ¹⁸³ Vystupoval agresivně proti majoritní společnosti v otázce zapojení Afroameričanů do americké společnosti. Malcolm X založil v červnu 1964 Organizaci pro africkou jednotu, která teoreticky zdůvodňovala boj Afroameričanů za svobodu v kontextu emancipačního boje pro nezávislost s pokusem o spolupráci v nově nezávislých státech Afriky, zejména s představiteli keňského hnutí Mau-Mau. Život Malcolma X končí 23. února 1965 po zákeřném atentátu. ¹⁸⁴

Roku 1966 nachází Malcolm X nástupce a pokračovatele v politickém hnutí Černé moci. Rostoucí napětí spojené s emancipačními požadavky skutečné a účinné moci pro

---

¹⁸⁰ Hnutí existuje dodnes a patří k nejsilnějším muslimským komunitám ve Spojených státech. Současným vůdčím představitelem je Louis Farrakhan proslulý pořádáním pochodu Million march men vyjadřujícího radikální příklon k afroamerické identitě z roku 1995 a celou řadou kontroverzních projevů. Hnutí silně působí v afroamerické sociální sféře, zejména pastorační mezi vězni a ve školství (střední škola v Atlantě : <http://mohammedschools.org/>). Hnutí se po Malcolmově smrti přiklonilo k sunnitskému islámu.

¹⁸¹Ibid: str. 412.

¹⁸²Malcolm X se po své smrti stal legendou mezi Afroameričany a velkou inspirací pro mnohé bojovníky za lidská práva a umělce pokoušející se o pochopení afroamerické identity. Slavný černošský režisér natočil podle biografie spisovatele Alexe Haleyho roku 1992 oceňovaný film Malcolm X jako poctu tomuto významnému vůdci. : <http://www.youtube.com/watch?v=2rfaiu8DbRs..> *Malcolm X a Martin L King*. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11]

¹⁸³Ukázka diskuze mezi Martinem Lutherem Kingem a Malcomem X v tehdejší televizní vysílání: uvedeno (19.9.2012) <http://www.youtube.com/watch?v=h4PqLKWuwyU&feature=related>.

¹⁸⁴Ibid: str. 704.

černou komunitu získalo pozornost církevních kruhů. Skupina odvážných duchovních založila Národní výbor černých duchovních, který vydal první text černé teologie: Deklaraci o černé moci. Deklarace byla rozčleněna do čtyř bodů adresovaných: americkým vůdcům, černošským církevním představitelům, černošskému obyvatelstvu a masovým médiím. Text se vyslovil ve prospěch Černé moci. Deklarace se vyslovila pro rasovou recipocitu pro černochoy i bělochy.¹⁸⁵

V červnu 1969 Konference černých kazatelů a teologů vytvořila v jižanském městě státu Georgia Atlantě v důležitém semináři černých denominací *International Theological center*. Prohlášení vypovídalo o vědomí černého lidu, který prožívá útlak v rámci bílé majority: „Černá teologie je produktem zkušenosti a smýšlení černých křesťanů. Pochází z minulosti. Je silná v přítomnosti. A věříme, že bude vykupující pro budoucnost.“¹⁸⁶ Černá teologie musí osvobodit černého člověka od bílého rasismu a přinést zjevení Boha, který osvobozuje. Teologové si uvědomovali riziko jakékoliv osvobozovací akce a tudíž v prohlášení, že boj za svobodu a víru znamená určitě oběti, ale odměnou za ně bude důstojnost černého lidu.

Tři měsíce před tím vydává mladý černošský teolog James Hal Cone knihu *Černá teologie a černá moc*. Toto dílo lze považovat za prvotní dílo zabývající se otázkou černé moci z teologického hlediska a pokouší se utvořit její emancipační program na základě připsání černé barvy Bohu. Černá barva je barva útlaaku a Bůh není slepý vůči utlačovaným.¹⁸⁷ Vznik hnutí se začíná překrývat s formováním jihoamerické teologie osvobození.

K zaktivizování černých teologů přispělo kázání kazatele Alberta Cleage z Kaple černé Madony v Detroitu, vyzývající černý lid k osvobození od teologického útlaaku od bílého křesťanství. Dokazoval, že Písmo napsali černí židé a že evangelium černého Mesiáše deformoval Pavel, když se je pokoušel učinit srozumitelné pro Evropany. Svoje názory sepsal v knize *The Black Messiah*, která sjednotila černé křesťany, kteří byli rozhodnuti objevovat a obhajovat svoji identitu.

V průběhu roku 1969 hnutí vypracovalo řadu zásadních prohlášení na obranu své teologické odlišnosti. „Černý manifest“, přijatý na kongresu Mezináboženské nadace pro organizaci společnosti v Detroitu, zařadil otázku černé zkušenosti na významné místo v

---

¹⁸⁵Ibid: str. 413.

¹⁸⁶Ibid: str. 414.

¹⁸⁷Ibid: str. 415.

pořadu jednání. Prohlášení Národního výboru černých křesťanů poté zdůraznilo, že hlavním motivem černé teologie je osvobození:

„Černá teologie je teologií osvobození černošského obyvatelstva. Snaží se ovlivňovat podmínky života černých ve světle božího zjevení v Ježíši Kristu tak, aby si černošské společenství uvědomilo, že evangelium je základní podmínkou pro povznesení jeho lidství. Černá teologie je teologií „černošství“. Je potvrzením důstojnosti černého lidství, které černý lid osvobozuje od útlaku bílého rasismu, a tak otevírá cestu ke skutečné svobodě bílým i černým.“¹⁸⁸

Tato kázání a vystupování pomohla vytvořit další perspektivy vývoje černé teologie z hnutí *black power*. Toto hnutí získalo další impulsy z pouličních bouří v ulicích Detroitu a vražd Malcolma X (1965) a Martina Luthera Kinga.

---

¹⁸⁸Alistair McGrath: Blackwellova encyklopedie moderního křesťanského myšlení, Praha 2001, Návrat domů, s. 66.

11. James H. Cone

Nejvýznamnější představitel černé teologie a vůdčí osobnost první generace černých teologů ve Spojených státech. Narodil se na hlubokém jihu (*deep south*) Spojených států ve státě Arkansas městě Fordyce roku 1938. Vyrostl ve městě Bearden, kde také navštěvoval místní sbor *African Methodist Episcopal Church*. Duchovní atmosféra této denominace ho velmi ovlivnila v teologickém směřování, zejména jeho specifický vztah k černošským spirituálům a z toho vyplývajícím důrazem na boží spravedlnost.¹⁸⁹

Studia začal na *Philander Smith College*, kde získal bakalářský titul roku 1958. Ve studiu teologie pokračoval na Garret Evangelical-theological Seminary v Chicagu, kde získal i ordinaci pastora pro službu v církvi. Doktorát získal na Northwestern university v letech 1961 až 1963. Ve studiu se zaměřil především na teologii významných autorů Karla Bartha a Paula Tillicha, která významně ovlivnila jeho budoucí činnost. Po studiu začíná učit na teologii a náboženství na Adrian College v Michiganu od roku 1964.¹⁹⁰

V této době ho silně zasáhlo hnutí za občanská práva a rodící se hnutí *Black power*. K problematice *Black power* se poprvé vyjadřuje ve známé práci *Black Theology and Black Power*.¹⁹¹ Dílo reagovalo na konfrontaci nové reality černošských křesťanů a nové politické reality ve Spojených státech. Konfrontace se velmi rychle stupňovala a celá řada církevních autorit se k ní musela postavit. Coneovo dílo poprvé vystoupilo se souslovím *Black theology* v souvislosti se zhoršující situací v černých ghettech na okraji velkoměst. Dílo vyvolá velký zájem mezi černými akademickými teology, zejména mezi mladší generací duchovních se zájmem o afroamerickou identitu a o černé křesťanství.¹⁹²

Cone toto dílo doplňuje další prací o rok později nazvanou *Black Theology of Liberation* (1969). Tato práce přímo čerpá z nově vzniklé latinskoamerické teologie osvobození a snaží se využít jejího paradigmatu ve prospěch afroamerické problematiky Spojených států. Cone pracuje s konceptem zjevení Karla Bartha, pojímané jako „sebeodhacení Boha v člověku. Cone přeformuloval na „sebeodhacení Boha v situaci osvobození“.¹⁹³

---

¹⁸⁹:<http://www.utsnyc.edu/page.aspx?pid=353>. *Union Theological seminar*. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11]

¹⁹⁰Uvedeno (25.6.2012):<http://www.utsnyc.edu/page.aspx?pid=353>

¹⁹¹James H. Cone: *Black Theology and Black Power*, Minneapolis 1969, The Seabury Press, s. 13.

¹⁹²Rosino Gibellini: *Teologické směry 20. století*, Kostelní Vydří 2011, Karmelitánské nakladatelství. Str 415.

¹⁹³*Ibid*: str. 416.

Klíčovou tezí Coneovi práce je, že „*Bůh je černý*“. Bůh není barvoslepý, není lhostejný k barvě kůže svého lidu. „*Černá barva Boha znamená, že Bůh činní životní podmínky utlačovaných svými životními podmínkami*“.¹⁹⁴ Bůh je černý, protože barva kůže jeho lidu je černá. Tudíž boží přítomnost je podmíněna připojením se k procesu osvobození utlačovaného lidu černé barvy kůže. To může být obtížné nejen pro bělochy, ale také pro černochoy, kteří se bělochům přizpůsobili.¹⁹⁵

Roku 1970 Cone získává profesorskou pozici na liberálním ústavu Union theological seminary, který je znám jako místo zasvěcené emancipačně orientovaným teologům za prostředí teologie osvobození nebo feministické teologie.¹⁹⁶ V této instituci působí Cone dodnes. Cone díky spolupráci s dalšími černošskými teology jako Major Jones, Gayraud Wilmore nebo Deotisem Robertsem pokračoval v díle christologie na základě černé zkušenosti.¹⁹⁷

V následujícím díle *God of the Oppressed* (Bůh utlačovaných 1975) podává rozbor černé barvy Ježíše Krista jako psychologické a politické nutnosti pro černý lid, ale i jako příslibu Božího osvobození. Bůh ještě nikdy nenechal svůj lid osamocený. Cone svoje argumenty podkládá řadou interpretací spirituálů, které často obsahují citace z knihy Exodus. Kniha Exodus je velmi oblíbená mezi černými teology z důvodu ilustrace záchran vyvoleného lidu před porobou faraona.

Cone pracuje s Ježíšovou osobou ve třech dimenzích. Ježíš je ten, který byl - Kristus víry odkazuje k Ježíšovi z minulosti a je nutné potvrdit, že byl černý. Ježíš byl jedinečným člověkem zapojeným do dějin osvobození. Ježíš je ten, který je. Ježíš je zmrtvýchvstalý a černošské společenství okouší jeho přítomnost. Ježíš je ten, který bude, znamená ohlášení druhého příchodu Krista pro naplnění boje za osvobození černého lidu.¹⁹⁸ V těchto bodech Cone kopíruje do velké míry christologii teologie osvobození.

Přední místo náleží Coneovi v oblasti biblické exegeze, zejména prorockých knih Starého zákona pro účely zkoumání vhodných textů pro zvýraznění sociální reality v rámci biblického textu. Jeho oblíbenou knihou je Exodus ve smyslu kontaktu Boha s lidem

---

¹⁹⁴Ibid: str. 417.

¹⁹⁵Ibid: str. 417.

¹⁹⁶Union theological seminary. <http://www.utsnyc.edu/page.aspx?pid=282>. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

¹⁹⁷Ibid: str. 422.

¹⁹⁸Ibid: str. 423.

Hebrejů. Podmíněna je zde vysvoboditelská boží moc nad Izraelem a uzavření smlouvy pro vyvolený lid. Bohu přisuzuje tímto aktem politickou aktivitu.¹⁹⁹

Sociální důrazy nachází v knihách prorockých, zejména u hlasitých kritiků úpadku chrámového kultu v knize proroka Amose, poukazující na hříchy Izraele. Cone tyto verše interpretuje jako porušení politické aliance mezi Yahwem a jeho komunitou následovatelů. „Yahwe nikdy nestrpí vítězství. Izrael musí být potrestán za své špatné činy.“²⁰⁰

Amos: Nevyvedl jsem Izrael z egyptské země a Pelištejce z Kaftoru a Aram z Kíru. Hle oči Panovníka Hospodina jsou upřeny na toto hříšné království. Vyhladím je z povrchu země. (Amos 9:7-8)

Velké přízní se u Conea těší prorocká kniha Izaiáš obsahující poselství o spásné boží síle pro chudé a utlačované v božím království.:

*Hospodin se postavil, povede spor, stojí, aby vedl při s národy.
Hospodin zahajuje soud se staršími svého lidu a s velmoži jeho.
„Spásali jste vinice, máte ve svých domech, oč jste brali utiskovaného.“
„Jak to, že deptáte můj lid a drtíte tvář utiskovaných?“ (Izaiáš 3:13-15.)*

Významná byla Coneova teologická analýza černošského spirituálu v díle *The Spirituals and the Blues: An Interpretation*, New York 1972. Černošskou hudbu vykládali mnozí, ale její náboženský aspekt byl všeobecně podceňován, nebo se mu přikládal pouze povrchní význam.

Podle Conea má černošská hudba jedinečnou moc sjednocovat černošské společenství. Je to funkční dokonale přizpůsobená k tomu, aby propůjčovala výraz životnímu stylu a živoucnosti společenství. Je to živá skutečnost, která vyjadřuje i protiklady v životě černochoů, ale je to také sociální, politická a teologická hudba.²⁰¹ Cone se pokusil dokázat sílu církevního gospelu jako zdroj motivace pro utváření sociálních a emancipačních hnutí v dějinách Spojených států.²⁰²

V pozdějším období dějin černé teologie Cone pomáhá při prosazování ekumenické spolupráce v rámci hnutí křesťanů z rozvojových zemí třetího světa (EATWOT)²⁰³.

---

¹⁹⁹James H. Cone a Gayraud Wilmore: Black theology a documentary history. Volume I. New York: Orbis Books, 1993, str. 161.

²⁰⁰Ibid: str. 163.

²⁰¹Ibid. Str. 165.

²⁰²Dnes reprezentují toto hnutí různí představitelé hip-hopu, kteří hlásají nespokojenost Afroameričanů se sociální situací ve společnosti. Poukazují na tragické rozdíly ve vzdělání mezi černou a bílou komunitou a na strach z nezaměstnanosti mezi mladou generací.

²⁰³Ekumenická asociace teologů zemí třetího světa. Internetová prezentace: <http://www.eatwot.net/>.

Coneova úloha směřovala k posílení ekumenické spolupráce napříč různými církvemi z Asie, Latinské Ameriky a Afriky. Mezi vlivné představitele tohoto mezicírkevního tělesa byli jesuitský kněz Aloisius Pieris ze Srí Lanka, hlavní představitel dalit teologie²⁰⁴ nebo keňský teolog John Mbita.

Cone výrazně propojil černošskou náboženskou zkušenost s politickým programem a analýzou struktur. Chtěl využít potenciál černé zkušenosti k osvobození černé církve od útlaku rasismu a ekonomické nadvlády.²⁰⁵ Deklarace černé teologie (1976), na jejímž vypracování se Cone podílel, odmítá americký sen ve prospěch hledání morálnější alternativy. Deklarace dokonce připouští socialistickou kooperaci jako lepší a humanističtější cestu než „zbožštění amerického dolaru a chaotický individualismus amerického hospodářství.“²⁰⁶

---

²⁰⁴Teologický směr vycházející z přednostního postavení dalitů jako utlačovaného třídy indické společnosti.

²⁰⁵Rufus Burrow kr.: James H. Cone and Black Liberation Theology, Jefferson, North Carolina 1994, McFarland press, s. 89.

²⁰⁶Ibid. s. 428.

12. Černá teologie v praktickém pojetí

Diakonická práce a černá teologie se orientovala v prostředí urbanizovaných území sociálně vyloučených komunit velkoměst. Jde o části měst obývané pouze příslušníky černé minority s nízkou šancí získání lepších sociálních pozic, vysokou mírou aktivit kriminálních skupin a špatnou infrastrukturou. V tomto prostředí, ale míra religiozity neoslabuje, ale naopak vytváří prostor pro pestrou směsici denominací a náboženských hnutí přinášející síť sociálních vazeb a autoritu náboženského vedení. Působení náboženských organizací začíná nahrazovat prostory území opuštěného státem, doprovázeného misijními aktivitami. Církev pomáhá suplovat státní organizace v oblasti potravinové pomoci, sociální práci, diakonické práci s vězni, která má speciální místo mezi kongregačními činnostmi, protože vězni minulí i současní. Tvoří velkou část americké společnosti (podle statistik jeden z padesáti Američanů strávil část života ve vězení).²⁰⁷ Církevní sbory poskytují alternativu k pouličním potulkám a všem pokušením, jež z nich vyplývají, týkající se hlavně dětí v mimoškolní činnosti. Mnoho sborů zakládají dětské skupiny, které nabízejí dětem alternativu k vegetování před televizní obrazovkou. Dalším předmětem zájmu sborů jsou bezdomovci, jeden sbor umožňuje hrstce rodin bydlet v církevní budově a využívat kuchyni sboru. Mnohé sbory provozují menší hostely. Kongregace se rovněž starají o lidi, kteří v důsledku nemoci nemohou vycházet z domova ven. Je běžné, že sbor vyčlení skupinu zájemců, kteří tyto lidi navštěvují a podporují.²⁰⁸

Například ve městě Philadelphia na severovýchodě Spojených států téměř polovina sborů zajišťuje určitou formu zdravotní péče o chudé, což má velký sociální význam v zemi kde zdravotní pojištění není pravidlem. Některé kongregace poskytují zdarma vakcinaci. Mnozí pastoři pořádají kurzy o zlepšení péče a nabízejí poradenské služby. Mnozí farníci přijímají poradenství lépe jako součást duchovní nauky než jako psychologii. Přibližně tři čtvrtiny schůzek anonymních alkoholiků se odehrávají na půdě církevních sborů nebo organizací.²⁰⁹

V případě černošských církví hraje velkou roli v životě černých dětí, protože jejich rodiče končí ve vězení mnohem častěji než průměr populace. Obecně metodistické a baptistické sbory byly vždy středobodem afroamerického života. Zakládaly školy,

---

²⁰⁷John Micklethwait a Adrian Wooldridge: *Bůh se vrací*, Praha 2014, s. 173

²⁰⁸*Ibid.*: s. 175.

²⁰⁹James H. Cone and Gayraud Wilmore: *Black Theology a documentary history*, Volume two, New York 2003, Orbis Books, s. 145.

kampeličky, banky, pojišťovny, pohřební ústavy a ubytovny a sloužili jako školy pro začínající politiky. Na půdě černých vznikly zárodky tři významných hudebních žánrů blues, jazz a gospel.

Proslulý filosof, sociolog a spisovatel William Edward Burghardt Du Bois v sociologické studii *The Philadelphia Negro* zachytil klíčový význam černošské církve pro sociální tvář afroamerického světa.

Je možné říci, že černošská církev byla na americké půdě předchůdcem rodiny, jako taková si na jedné straně uchovala mnohé funkce kmenové organizace, na straně druhé mnohé funkce rodinné. Kmenové funkce se projevují v religiozní aktivitě, společenské autoritě a obecné řídicí a koordinační práci, rodinné funkce jsou ovlivněny církví, která se dostala do centra společenského života a společenských styků: církev zastupuje i funkce novin, plní funkci výzvědné služby a je i místem pobavení – je tedy vsutku světem, v němž se černoch pohybuje a jedná. Tyto funkce jsou tak rozsáhlé, že je církev téměř politickou organizací.²¹⁰

Církev znamenala a znamená: národ v národě a stát ve státě. Smysl této role se uchoval dodnes. V domácnosti s jedním rodičem žije šedesát procent mladistvých, dvanáct procent jich žije v domácnosti s prarodiči. Ve městech žije padesát šest procent černošské populace, většina z nich ve čtvrtích kde kraluje zločin a školy jsou chudé.²¹¹ Podle průzkumů je osmdesát procent černochů přesvědčeno, že se církve zasloužili o zlepšení úrovně života afroamerické komunity. Filadelfské černé církve zajišťují více sociálních služeb než církve bělošské. Zvlášť významné místo zaujímají v životě černošských žen, zejména babiček, na jejich bedrech spočívá neúměrné břemeno udržovat černou komunitu pohromadě. V důsledku častého věznění černých mužů tvoří dnes většinu členů černošských sborů ženy, plných sedmdesát jedna procent.²¹² Z důvodu vysoké účasti žen na bohoslužebných a diakonických pracích některé černé církve přijaly ženy jako ordinované kazatelky na místa pastorů a farářů.

---

²¹⁰Ibid: s.176.

²¹¹Ibid: s. 170.

²¹²Ibid. s. 173.

13. Černá teologie v rámci mezinárodního ekumenického hnutí

Když roku 1976 vznikala ekumenická *Asociace teologů zemí Třetího světa*, vedly se debaty o klasifikaci fenoménu černé teologie mezi teologické proudy teologii zemí Třetího světa. Již v roce 1971 vystoupila poprvé nová forma černé teologie v Jižní Africe, která se později ukázala jako jedna z forem černé teologie osvobození, a to nejen primárně a výlučně v geografickém slova smyslu, a tak byla za projev teologie zemí Třetího světa uznána i severoamerická černá teologie.²¹³ Prolomení vlastní izolace a setkání s teologií Třetího světa pomohlo černé teologii, která nyní převzala i společensko-analytické zprostředkování jako nástroj pro interpretaci příčin útlaku, vypracovávat důsledněji svou vlastní metodologii, ale současně také umožnilo, aby černá teologie učila ostatní teologie Třetího světa (zvláště teologie osvobození) vnímavější pro význam kulturní dimenze a lidových tradic při vypracovávání vlastní kontextuální teologie.²¹⁴

Nutnost přijetí interpretačního přístupu v sociální analýze jako součást teologické práce přesvědčily kontakty s vlivnými představiteli jihoamerické teologie osvobození, zejména Gustavem Gutiérrezem, Leonardem Boffem a Josem Luisem Segundem. Dovedli černé teology k pořádání konference v tradičním afroamerickém městě Detroitu roku 1975 pod názvem *Teologie v Amerikách*, která díky mladému spisovateli Cornelu Westovi překonala integraci a dospěla k novému procesu osvobození.²¹⁵

---

²¹³Ibid: s. 180

²¹⁴Allan Aubrey Boesak: *Farewell to Innocence, A Socio-ethical on Black Theology and Power*, New York 1981, Orbis Books, s. 131.

²¹⁵James H. Cone and Gayraud Wilmore: *Black Theology a documentary history, Volume two*, New York 2003, Orbis Books, s.315

Závěr

Jak jsme zde dokazovali černá teologie navazuje na dlouhý historický vývoj černého křesťanství a reflektuje zkušenosti afroamerického lidu pocházející z doby otrokářské společnosti. Černí teologové tuto zkušenost převedli do moderní společnosti. Zároveň se zde můžeme setkat s fenoménem hledání černého náboženství, které konstituovalo černý nacionalismus dokonaný v emancipačním procesu po období hnutí za lidská práva. Současná tvář černé teologie je poznamenána zejména černým feminismem a známým zejména z díla profesorky teologie a kultury slavného Union Theological Seminary v New Yorku Delores Williams. Její práce hlásají hledání ženskosti ve světě utlačovaných černých žen. Bohužel tato verze feministické teologie přinesla kontroverzní reakce ze strany konzervativních kongregací a teologie ženskosti musela odejít mezi univerzitní zdi. Mezi současné univerzitní radikály patří aktivista a myslitel Cornel West působící na Harvard Divinity School. West vstoupil do podvědomí v nedávné době radikálním bojem za práva Afroameričanů po aférách střelby bílých policistů na neozbrojené mladé muže černé pleti. West založil platformu Black Lives Matter motivující mnoho obyčejných Afroameričanů k protestům proti policejní brutalitě a strachu ze střelby. Složitá situace způsobená dramatickým rozdílem mezi Afroameričany a bílou majoritou v oblasti zdravotnictví, školství a sociálních podmínek vede k pochybnostem o účinnosti desegregačních opatření ze šedesátých let.²¹⁶ Sociální rozdíly jsou stále patrné a velká část černé populace žije v nebezpečných čtvrtích pod úrovní životního minima. Černá teologie byla pokusem protest vycházejícím z přirozené autority církví v životě široké vrstev černé minority. Tento protest odhalil hluboký hněv mezi černými teology a ochotu části kongregací jim naslouchat. Tehdejší odpor proti sociální nespravedlnosti inspiroval mnohé představitele akademických elit k protestním postojům a myšlenkovým odkazům, které inspirovaly další generace sociálních aktivistů v americké společnosti. Často reprezentují menšinu americké populace protestující proti ideálům amerického snu.²¹⁷

---

²¹⁶ mises. <http://www.mises.cz/clanky/rasova-segregace-pred-nejvyssim-soudem-99.aspx>. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

²¹⁷Noam Chomsky: Hnutí Occupy, Olomouc 2013, Broken Books, s. 73.

Seznam pramenů, odborné literatury a ostatních zdrojů

Boesak A. A. *Farewell to Innocence, A Socio-ethical study on black theology and power*. New York: Orbis Books, 1981. s. 185. ISBN: 0-88344-130-6.

Budil I. *Jitro Árijců*, Praha: Triton, 1999. s. 424. ISBN: 978-80-7387-274-8

Cone J. H. *Black Theology and Black Power*, Minneapolis, Minnesota: Seabury Press, 1969. s. 165. ISBN 0-86683-916-X

Cone J. H. - Wilmore G. *Black Theology a documentary history volume one 1966-1979*. New York: Orbis Books, 2004 s. 450. ISBN 0-88344-853-X.

Churchill W. S., *Dějiny anglicky mluvících národů, Velké demokracie*, svazek IV, Praha: Český spisovatel – Argo, 1999 s. 301. ISBN 80-7203-236-4.

Churchill W. S., *Dějiny anglicky mluvících národů, Věk revoluce*, svazek III, Praha: Český spisovatel - Argo 1999 s. 305 ISBN 80-202-0654-X

Bible: *Český ekumenický překlad, Česká synoptická Bible*, (v rozsahu celého vydání Bible kralické z roku 1613: Praha, Česká biblická společnost 2008 s. 430. ISBN 978-80-85810-85-1

Beechr-Stowe H. *Chaloupka strýčka Toma*: Praha, Albatros 1977 s. 385

Burrow R. *James H. Cone and Black Liberation Theology*: Jefferson North Carolina McFarland and Company 1994 s. 256 ISBN 0-7864-1146-5

Bunyan J. *Poutníková cesta*, Praha, Argo 2005, s. 184 ISBN ISBN: 80-7203-034-5

Chomsky, N. *Hnutí Occupy*. Olomouc: Broken Books, 2014. ISBN 9788090530935.

Du Boise W. E.B. *Essays and Writings*, New York, American Library 1986 s. 1334 ISBN: 0-940450-33-X

Ferguson N. *Britské impérium, Cesta k modernímu světu*, Praha: Prostor 2007 ISBN 978-80-7260-175-2 s. 422

Hrubec M. *Martin Luther King proti nespravedlnosti*. Praha : Filosofia, 2010 ISBN 978-80-7007-334-6 s. 114

Halama O. *Rastafari, pozadí vzniku hnutí, vznik a vývoj hnutí, styl života*, Praha, Votobia 2008. ISBN: 978-80-7207-669-7 s.76

Hlaváčová S. *Islám ve Spojených státech amerických*, Brno : Mezinárodní politologický ústav, 2008 ISBN 978-80-210-4669-6

Hostomská A. *Opera, průvodce operní tvorbou*, Praha, Státní hudební vydavatelství 1962 s. 824

Křížová M. *Otroctví v Novém Světě, Od 15. do 19. století*, Praha : Nakladatelství Lidových novin 2013.s. 348 ISBN 978-80-7422-236-8

Klíma V., V. Kubica, A. Wokoun. *Safari za africkou kulturou*, Praha: Práce 1983 s. 448

Macek P. *Novější angloamerická teologie*. Praha: Kalich, 2008 ISBN 978-80-7017-100-4 s. 265

McGrath A. *Blackwelova encyklopedie moderního křesťanského myšlení*, Praha: Návrat domů 2001 ISBN: 80-7255-043-8 s. 593

Micklethwait J – Wooldridge A. *Bůh se vrací , O tom jak globální oživení víry mění svět*, Praha : Triton 2014 ISBN 978-80-7387-696-8 s. 439

Nálevka V. *Čas soumraku, Rozpad koloniálních imperií po druhé světové válce*, Praha, Triton 2004. ISBN 80-7254-495-0 s.198

Opatrný J. *Amerika prezidenta Granta*: Praha, Mladá Fronta 1994 s.200. ISBN 80-204-0444-9.

Putna M. C. *Obrazy z kulturních dějin americké religiozity*, Praha: Vyšehrad 2010 ISBN 978-80-7429-007-7 s. 333

Tindall G. Shi D. *Dějiny Spojených států amerických:*, Praha, Nakladatelství Lidových novin 2000 ISBN:978-80-7106-588-3 s. 904

Tinková D. *Zrození občana, Antologie dokumentů z Francouzské revoluce*, Praha, Academia 2015. ISBN 978-80-200-2423-7 s. 457

Vojtíšek Z. *Encyklopedie náboženských směrů v ČR*. Praha, Portál 2005. ISBN 80-7178-798-1 s. 440

West C. Glaube: *African-american religious thought: an anthology*, Lousville, Westminster John Knox Press 2003. ISBN: O-664-22459-8

Knihy v elektronické podobě

How eat to live: Elijah Muhammad (online) bez vnočení How eat to live. <http://www.thatswhatsgoodmedia.com/wp-content/uploads/2015/09/How-To-Eat-To-Live.pdf>. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11]. Dostupné z:

Elijahu Muhammad: Message to Blackman in America, <http://genius.com/Elijah-muhammad-message-to-the-blackman-in-america-chapter-1-annotated>. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

Články z periodik

RAKOVÁ, Svatava. Hříchy otce zakladatele: Thomas Jefferson postmoderní. In: *Dějiny a současnost*, 2001, roč. 23, č. 2, s. 11-15. ISSN 0418-5129.

Bílá žena mezi indiány. Ohrožení ženské cti a etnické příslušnosti. Čapská, Veronika. *Dějiny a současnost. Kulturně historická revue*. 28, č. 12, (2006,) s. 14-17 ISSN 0418-5129.

Zdroje dostupné na internetu

(27.6.2016)http://www.americaslibrary.gov/jb/revolut/jb_revolut_poetslav_1.html

[http://www.adl.org/anti-semitism/united-states/c/what-is-the-nation-of-islam.html?](http://www.adl.org/anti-semitism/united-states/c/what-is-the-nation-of-islam.html?referrer=http://archive.adl.org/main_nation_of_islam/)
referrer=http://archive.adl.org/main_nation_of_islam/

bartleby. www.bartleby.com. [online]. 2.7.2016 [cit. 2016-07-02].

document south. <http://docsouth.unc.edu/>. [online]. 2.7.2016 [cit. 2016-07-02].

https://en.wikipedia.org/wiki/File:Booker_T._Washington,_Speech,_1895_-_edit.ogg

https://en.wikipedia.org/wiki/Marcus_Garvey#/media/File:Jamaica_20_dollars.jpg. [online]. 3.7.2016 [cit. 2016-07-03].

Ghana. https://en.wikipedia.org/wiki/Marcus_Garvey#/media/File:Flag_of_Ghana.svg. [online]. 3.7.2016 [cit. 2016-07-03]

<http://firstafricanbc.com/>. *first african baptist church*. [online]. 1.7.2016 [cit. 2016-07-01]

ame-church. <http://ame-church.com/our-church/our-history/>. [online]. 1.7.2016 [cit. 2016-07-01].

(<http://www.britannica.com/art/slave-narrative>. *britannica*. [online]. 1.7.2016 [cit. 2016-07-01]

COGIC. <http://www.cogic.org/about-company/our-history/>. [online]. 3.7.2016 [cit. 2016-07-03].

COGIC. <http://www.cogic.org/about-company/our-founder/>. [online]. 3.7.2016 [cit. 2016-07-03].

<http://www.freedomcenter.org/content/frederick-douglass>. *freedomcenter*. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

<http://firstafricanbc.com/>. *first african baptist church*. [online]. 1.7.2016 [cit. 2016-07-01]

US gale – history.
c.galegroup.com/ic/uhic/PrimarySourcesDetailsPage/DocumentToolsPortletWindow?displayGroupName=PrimarySources&. [online]. 1.7.2016 [cit. 2016-07-01].

Mises. *http://www.mises.cz/clanky/rasova-segregace-pred-nejvyssim-soudem-99.aspx*. [online]. 1.7.2016 [cit. 2016-07-01].

Monticello. *https://www.monticello.org/site/plantation-and-slavery*. *Monticello*. [online]. 1.7.2016 [cit. 2016-07-01].

Mother bethel church. *https://www.motherbethel.org/*. [online]. 2.7.2016 [cit. 2016-07-02]. Dostupné z: Muhammads school. *http://mohammedschools.org/*. [online]. 1.7.2016 [cit. 2016-07-01].

Naccp. *http://www.naACP.org/pages/naACP-history*. *NAACP*. [online]. 1.7.2016 [cit. 2016-07-01].

Nation of islam . *http://www.noi.org/noi-history/*. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11].

Union theological seminary. *https://utsnyc.edu/academics/faculty/james-h-cone/*. [online]. 1.7.2016 [cit. 2016-07-01].

Muhammad. *http://www.wdeenmohammed.com/profile-of-imam-w.-deen-mohammed.html*. [online]. 2.7.2016 [cit. 2016-07-02].

March of million man. *https://www.youtube.com/watch?v=7XQCA5gqn-o*. *youtube*. [online]. 1.7.2016 [cit. 2016-07-01]

[Harlem gospel church. https://www.youtube.com/watch?v=aaKf6P2nhKgurces&u=prof](https://www.youtube.com/watch?v=aaKf6P2nhKgurces&u=prof). [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11]

Martin luther king malcolm x. *https://www.youtube.com/watch?v=h4PqLKWuwyU*. [online].

Malcolm x movie. *https://www.youtube.com/watch?v=sx4sEvhYeVE*. [online]. 11.7.2016 [cit. 2016-07-11] 11.7.2016 [cit. 2016-07-11]. Dostupné z:

Summary:

Beginnings of first african-american churches and its roots in slaves communities with a look on early black spirituality. Historical background of the civil war and abolitionist decision on the end of presidency of Abraham Lincoln. Influential african-american leaders Booker T. Washington, W.E.B. Du Bois and Marcus Garvey shaped early black political thought. Religion and social practice was very important for radical black power movement. James Hal Cone created black systematic theology with international overlap. Black churches are very important in current difficult social situation in US cities.